

ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

ČERVEN - ČERVENEC 1972

ROČNÍK IX — 6-7

Mláďí zpívá

XVI. ŠRÁMKOVA SOBOTKA 1.—7. ČERVENCE 1972

Na letošní Šrámkovu Sobotku očekáváme **vpád mláďí**, a to mláďí zpívajícího, ať jeho zpěv vezmeme doslova nebo obrazně. Hlavní slovo budou mít pedagogické fakulty, které tu mají ústřední kolo soutěže v uměleckém přednesu, letos již pátý ročník. Soutěž či spíše přehlídka je pracovní a interní, tj. jen pro studenty pedagogických fakult, ale výsledky své práce soutěžící ukáží veřejnosti na samostatném večeru ve čtvrtek 6. 7.

Vedle recitace zazní letos na Šrámkově Sobotce také **zpěv**. Tak hned při zahájení v neděli 2. července vystoupí pěvecký soubor pedagogické fakulty Praha — Brandýs, řízený odb. asistentem Jiřím Kolářem z katedry hudební výchovy. Zpěv bude znít i o poetickém odpolední týž den na soboteckých prostranstvích. Plzeňská pedagogická fakulta se představí v pondělí 3. 7. na samostatném koncertě svého Ženského akademického sboru, řízeného dirigentem dr. Jaromírem Kloboukem; uslyšíme cenný repertoár od nejstarších chorálů až po moderní skladby a národní písně. Pedagogická fakulta Hradec Králové se uplatní se svým **studentským kvartetem**, které zahraje hudbu starých mistrů v prostředí zvláště působivém — ve staré škole v Pasekách n. Jiz. Profesoři a studenti této fakulty uspořádají totiž pro účastníky Šrámkovy Sobotky celodenní literární exkurzi za pokrokovými kulturními a muzikantskými tradicemi Podkrkonoší.

Každá fakulta přispěla svým podílem do týdenního programu. Pedagogická fakulta Olomouc bude od 1. 7. ve střediskové knihovně vystavovat **výtvarné umění** svých studentů, ostravská fakulta nainstaluje ve spořitelně soutěžní práce na **návrh plakátu XVI. ŠS**; vítězný návrh je realizován na tištěném plakátě a jeho motiv je i na pozvánkách. **Do literární soutěže** zadala pedagogická fakulta v Ústí n. L. svazek současné studentské poezie. Brněnská fakulta vystoupí s ukázkou svého recitačního umění i mimo soutěž, a to při přednášce své profesorky dr. Ludmily Záčkové v pondělí 3. 7.

Šrámkova Sobotka by nebyla Sobotkou, kdyby se na její účastníci neshromažďovali na **dopoledních seminářích**. Ve středu 5. 7. promluví dr. Eva Vyskočilová o tzv. komunikativních dovednostech, novém předmětě při výchově socialistického člověka. Dr. František Singule, CSc., bude ve čtvrtek 6. 7. přednášet o výchovných názorech Fráni Šrámka a vlivu jeho díla na českou školu.

95. výročí narození a 20. výročí úmrtí národního umělce Fráni Šrámka vzpomeneme nejen touto přednáškou, ale také uvedením málo známého půvabného díla „Chvála jazyka“. Obtížný úkol interpretovat básnický a filosofický esej vzalo na sebe **Recitační studio Šrámkova domu** za vedení Václava Martince. Soubor se pokouší dobrat se smyslu slov nejen přednesem, ale i pohybem; zejména se snaží vystihnout rytmickou kvalitu básnického slova. V tomto úsilí podporuje Studio, které tímto vystoupením oslaví deset let svého trvání, hudební doprovod Pavla a Mileny Jurkovičových, členů sdružení Musica poetica.

Zvláštností letošní Šrámkovy Sobotky jsou **rozhovory se zasloužilými učiteli** na odpoledních vycházkách a exkurzích. Jejich cílem je **posílit zájem budoucích učitelů o osvětovou práci na venkově** a upozornit na její možnosti.

Hodnotný večer uchystal jako vždy **Památník národního písemnictví** na úterý 4. 7. Ve středu 5. 7. vystoupí v sokolovně **brněnské PIRKO** za vedení Jindry Delongové s veselou i vážnou montáží ze školských her J. A. Komenského „Škola hrou“. Představení, které připravili studenti i děti ze slavného 45členného souboru, přiláká do sokolovny nejen mnoho dospělých, ale i děti a mládeže.

Zahájení XVI. Šrámkovy Sobotky v neděli 2. 7. dopoledne se bude konat tentokrát v sokolovně. Promluví na něm čestná občanka Sobotky, národní umělkyně Jarmila Glazarová a zástupce ONV v Jičíně vyhlásí výsledky literární soutěže.

Na **poetickém odpolední v neděli 2. 7.** uvidíme a uslyšíme přední mladé soubory Východočeského kraje. Setkáme se na něm s mladými přáteli poezie ze Svitav, Pardubic, Hlinska, Náchoda, Broumova, Rychnova n. Kn., Litomyšle. Nově se přihlásily s ukázkami vlastní poezie nedávno vzniklé soubory z Turnova a Jičína i vojenský kolektiv z Jaroměře.

Tímto programem Šrámkova Sobotka neopustila ani letos svůj stálý úkol, který sleduje od svého vzniku: **být festivalem kultury slova a aktivně, živě pojímané literární výchovy**, která má zaměření širší než školské. Nadto dává letos Sobotka mladým, nastávajícím učitelům možnost ukázat, **jak se za svých studií připravují na estetickou výchovu a rozvíjení zájmové umělecké tvořivosti mládeže a lidu.**

M. H.

Je Fráňa Šrámek ještě i dnes básníkem mládí?

Jubilejní anketa Zpravodaje Šrámkovy Sobotky „Fráňa Šrámek a my“ mě podnítila k tomu, abych se pokusil zjistit, zda je Fráňa Šrámek básníkem mládí i pro dnešní mladou generaci. Sestavil jsem si anketní lístek, jehož vyplnění by mohlo dát na tuto otázku odpověď. Obrátil jsem se celkem na 120 mladých lidí, kteří sedí v lavicích různých typů škol II. cyklu v jednom z okresů Východočeského kraje, ne ovšem v rodném okrese básníkův.

Snažil jsem se o postižení různých skupin mladých lidí alespoň přibližně stejného věku. Anketa byla samozřejmě anonymní, provedena až na jednu výjimku v učebnách ve vyučovací době, většinou ve třídách, kde sám neučím, aby ovlivnění odpovídajících bylo minimální.

Ze 120 odpovídajících bylo 37 žáků gymnasia, z toho 19 členů literárního semináře (většinou ze 4. ročníků, tedy 19letých) a 18 žáků 3. ročníku přírodovědného zaměření (17 až 18letí), 24 žáků střední průmyslové školy (rovněž 3. ročník, tedy většinou stejně staří), 20 dívek ze 2. ročníku dívčí odborné školy (16 až 17letých) a celkem 39 učňů (19 z průmyslu, 20 ze zemědělství), vesměs ze 2. ročníku, tedy rovněž 16 až 17letých. Chlapců bylo 52, dívek 68. Průměrný věk je tedy mezi 17 a 18 lety, věkové odchylky nejsou velké. Inteligenční úroveň je ovšem velmi různá, stejně tak i zájem o literaturu; od vyslovených zájemců z literárního semináře gymnasia až po ty, kteří vůbec nečtou, kteří vyšli z nižších tříd ZDŠ nebo ze zvláštní školy. Z toho lze soudit, že zjištěné výsledky budou velmi blízko skutečnému stavu zájmu a znalostí mezi mládeží tohoto věku.

Dokladem nebo důsledkem značné objektivnosti je i to, že 10 procent dotazovaných uvádí, že nikdy Šrámkovo jméno neslyšeli (vesměs učni). Většina dotazovaných se se Šrámkem seznámila ve škole (asi dvě třetiny) ve věku kolem 14 let. Necelých 10 procent do 12 let, asi 10 procent po 15. roce věku. Tyto údaje nemusí být ovšem zcela přesné, paměť v tomto směru nebývá vždy spolehlivá, mnozí údaj uvádějí opravdu jen přibližně. Mimo školy se se Šrámkovým dílem seznámilo 16 z dotazovaných doma (v knihovně rodičů — většinou z gymnasia), 7 ve veřejné knihovně (vesměs uvádějí členové lit. sem.), 9 prostřednictvím televize, jinde celkem 5, z toho jeden v Sobotce!

Po těchto „technických“ údajích mě zajímala v první řadě znalost Šrámkovy poezie. Dá se říci, že je téměř minimální. Většina odpovídajících četla z poezie jen ukázky v čítance, pokud je vůbec přečetli a pokud vůbec něco četli. Četbu celých sbírek nebo výborů uvádějí jen žáci gymnasia (většinou z lit. sem.). Splav je uveden jedenáctkrát, četlo jej tedy téměř 10 procent dotazovaných. Tři z těchto jedenácti četli ještě další knihu poezie, a to Modrý a rudý, Rány, růže a výbor z KPP Sedm krásných mečů. Poslední dva tituly jsou mimo to uvedeny ještě jednou samostatně. Takže tři studenti přečetli po dvou knížkách poezie a 10 po jedné. Z ostatních typů škol uvedlo několik žáků, že něco četli, ale nevzpomínají si na názvy.

Zajímavé je, že jen minimum dotazovaných ponechalo také alternativu, že četli jednotlivé básně v časopisech, ovšem všichni z nich spolu s alternativou čítanky. Z toho můžeme soudit na minimální četbu veršů v časopisech. Zdá se, že většina čtenářů verše v časopisech prostě nevnímá.

Dále mě zajímalo, znají-li tito mladí lidé některé verše z paměti. Jedna dívka z průmyslovky uvádí báseň Dívka a čtyřlístek, z gymnasia zná Splav 5 dívek a 1 chlapec, Raport 1 chlapec, 3 studenti Curriculum vitae a 1 dívka Píseckou. V ostatních skupinách byla odpověď negativní.

Na otázku „Která báseň na Tebe zvlášť zapůsobila“ odpovídá jedna učnice „Kdybych byl pastevcem koní“, jinak odpovídají pozitivně opět jen gymnasisté. 10 uvádí Raport (3 chlapci a 7 dívek) a 8 Splav (5 chlapců a 3 dívky).

Na jednu ze závěrečných otázek, totiž mají-li raději Šrámkovu poezii, prózu či drama, se vyslovilo pro poezii 18 hlasů, tedy 15 procent dotazovaných. Zjištěný výsledek není tedy zrovna příliš potěšující, zájem o poezii je celkově poměrně malý, což se ovšem dalo očekávat. V předě zájmu je, což také nepřekvapuje, ze Šrámkových veršů Splav jako sbírka i báseň a Raport.

Podstatně lépe než znalost poezie dopadla znalost prózy a dramatu. Z vlastní četby zná Šrámkova ovšem jen asi třetina dotazovaných, dvě třetiny tedy od něho nic nečetly. Mnozí si možná jen nepamatují, že by něco četli. Z gymnasia a průmyslovky neuvádí žádnou četbu 25 z 61, z dívek a učňovských škol z 59 nečetlo nic 55.

Zajímavé je samozřejmě, co se čte. Z prózy četlo Stří-

brný vítr 29 dotazovaných, Tělo 3, Past 2 a po 1 Křižovatkou a Žasnoucího vojáka. Dotazoval jsem se i na četbu dramatu. Měsíc nad řekou četlo 12 studentů, Léto 6, Pláčícího satyra 2 a Hagenbeka 1. Na jevišti vidělo Šrámkovy hry minimum dotazovaných: 9 Měsíc nad řekou, 1 Léto. Je to pochopitelné proto, že byl průzkum proveden v okrese, v němž není stálé divadlo a sám se nepamatují, že by tu v posledních letech některý z hostujících souborů Šrámkova hrál.

Takřka zanedbatelné jsou odpovědi v rubrice „V rozhlasu jsem slyšel“. Tři z dotazovaných uvádějí Léto, dva Stříbrný vítr, jeden Měsíc nad řekou. To si ovšem nejsem zcela jist, zda některé z těchto odpovědí nepatřily o řádek vedle (podobně i u divadla), totiž k zhlédnutí v kině či televizi. I tak je to svědectví o tom, že většina mladých lidí vnímá rozhlas jako zvukovou kulisu, poslouchají zejména hudbu, mluvené slovo buď neposlouchají vůbec, nebo takřka nevímají.

Největší zásluhu o znalost Šrámkových děl mají filmové a televizní adaptace, a to z podstatně větší části zhlédnuté v televizi než v kině.

Stříbrný vítr vidělo 55 dotazovaných, Měsíc nad řekou 27 a Léto 6. Jednou je uvedena televizní adaptace povídky Popel. To jistě neznamená, že by ostatní neviděli nic, ale pravděpodobně mnozí z těch, kteří nic neuvádějí, zásadně nevímají autory, a to patrně ani při četbě.

Z těch, kteří se vyjádřili, zda mají raději Šrámkovu poezii, prózu či drama, se vyslovilo pro poezii 18 hlasů, pro prózu 24, pro drama 25. Ovšem ne všichni odpovídající si jsou vědomi toho, že např. Stříbrný vítr je původně próza, kdežto Měsíc nad řekou drama. Takže tato čísla musíme brát s rezervou.

Vzhledem k předpokládané největší znalosti Stříbrného větru jsem položil otázku: „Co Ti říká pojem »Stříbrný vítr«?“ Mnozí samozřejmě odpovídali, že je to film, kniha, sbírka básní, často i přes vysvětlení, co se otázkou míní. Z gymnasia a průmyslovky odpověděla většina (téměř 50 studentů), že je to symbol mládí. K tomu mnozí dodávali „a lásky; radosti; optimismu; přátelství; vítr mládí a svobody; mládí a života v nejčistší podobě; mládí, lásky, vzdoru, hledání i nacházení; mládí, rozevlátosti a bouřlivácké myslí; že je to čekání na něco, touha — hlas“. Z těchto byt stručných odpovědí je zřejmé, že tato dost podstatná skupina (přes 40 procent dotazovaných) pochopila základní smysl díla.

Jako oblíbeného autora označilo Šrámkova celkem 18 studentů, tedy 15 procent dotazovaných. Ostatní buď zaškrtili, že není jejich oblíbeným autorem, nebo — a to většina — se nevyjádřili, někteří k tomu přímo naznačili, že ho neznají nebo že k němu nemají vyhraněný vztah, tedy ani kladný, ani záporný.

Jen pro zajímavost jsem položil otázku, proč se říká Šrámkova Sobotka a Šrámkův Písek. Ze je Sobotka Šrámkova rodiště odpovědělo plných 50 procent dotazovaných; z gymnasia skoro všichni, z průmyslovky asi polovina, z ostatních škol jen ojedinele. 18 dotazovaných uvedlo, že se zde konají oslavy, soutěže, setkání na počest básníka. Písek dopadl hůře, konečně je také od nás dál. Asi čtvrtina (28, z toho 26 z gymnasia) označila Písek jako místo Šrámkových studií, dalších 9 (z gymnasia), že tam žil. 4 studenti z průmyslovky uvádějí, že je tam festival, a 7 označilo Písek jako Šrámkovo rodiště. Několik studentů navíc připomnělo Písek jako dějiště některých děl (několik konkrétně Měsíce nad řekou).

Místo, vynechané na konci dotazníku pro vyjádření vztahu k Šrámkovi, využilo jen 13 ze 120, a to v nestejně míře.

Jeden student průmyslovky se vyjádřil, že má k němu vztah „jako student k autorovi, o kterém se musí učit“, jiný (dvacetiletý): „Sám jsem nic nečetl, jeho dílu nerozumím, je to na moji hlavu moc těžké.“ Student z gymnasia, který uvádí, že zná pět Šrámkových děl, tedy téměř nejvíce z všech dotazovaných: „Pokládám Šrámkova za autora příliš sentimentálního, nelíbí se mi jeho přílišný vitalismus a postrádám u něho především intelektuální podněty, nutící k zamyšlení.“

Jiní gymnasisté: „Vážím si všech lidí, kteří dovedou víc nežli druzí. U Šrámkova se mi líbí, že se dovede přiblížit k mládeži, že nezapomíná na své mládí.“ „Nejvíce se mi líbí, jak dovedl vytvořit ideální obraz nezkroutěného mládí v Janu Ratkinovi.“ „Šrámek se mi líbí, protože píše díla, v nichž usiluje o opravdovost myšlenek, činů a slov a klade si otázky konfliktu stáří a mládí.“ Z průmyslovky:

„Líbí se mi, že nepíše jednotvárně, ... dovede být stále jiný“ (dívka — a chlapec), „že se vcítil a pochopil, ale i dokonale vyjádřil pocity mladého člověka.“ A ještě jeden hlas 18letého studenta: „Líbí se mi na něm, že spíše popisuje kladné lidské vztahy a city a ty pak opěvuje a vyzdvihuje. Dovede pochopit mladé lidi s jejich starostmi a snaží se řešit jejich konflikt se stářím. Je, myslím, jedním z mála autorů, který dovede vystihnout mnohdy velmi jemné pocity svých hrdinů.“

Výsledky, které byly v anketě zjištěny, jistě nedávají důvod k nějakému přílišnému uspokojení, nejsou ovšem také nijak katastrofální. Je samozřejmé, že značná část lidí nemá k poezii žádný zvláštní vztah, že velká část lidí se spokojí s televizními pořady, že se nad dílem nijak zvlášť nezamýšlejí, že se hlouběji nezajímají např. o dílo Šrámkovo. Jsem přesvědčen, že u většiny podobných autorů by byly výsledky přibližně stejné.) Jsou však i mnozí,

kteří si svůj vztah k Šrámkovu dílu tvoří a snad i vytvoří.

Je na nás, kteří máme Šrámkovo dílo rádi, abychom se snažili různými způsoby naznačovat, ukazovat cestičku k němu těmto sedmnáctiletým, aby se po ní rozběhli třeba i v těch svých dvaceti i více letech. Vždyť mnozí významní účastníci ankety „Fráňa Šrámek a my“ ho objevovali také až později, jak píše např. spisovatel prof. Mír. Hanuš: „Myslím si však, že jsem jeho poezii prožíval až později, teprve před třicátkou jsem ji užasle objevoval.“ Sám jsem konečně Šrámka také hlouběji a blíže poznával až po odchodu ze středoškolských lavic.

A tak bych snad mohl ukončit výstižnými verši Šrámkovými:

„Ne, nenatrháš s nebe hvězd.
A přece věř, že natrháš.“

Aleš Feters

ČINNOST SBORU PRO OBČANSKÉ ZÁLEŽITOSTI V SOBOTCE

Člověk je ten,
kdo nese v sobě něco většího,
než je sám —

A. de Saint-Exupery

Sbory pro občanské záležitosti pomáhají národním výborům prohlubovat spojení s občany, pomáhají vytvářet bohatší společenský život v obcích. Svou činností, která má velký politicko-výchovný význam, pomáhají plnit kulturně výchovnou funkci národního výboru. Pečují při tom o důstojný ráz občanských obřadů a radostnou oslavu všech společensky důležitých událostí. Pomáhají uskutečnit tento úkol, vytvářet aktivně podmínky ke spokojenému rodinnému životu občanů, být s nimi v radostných i vážných chvílích jejich života — to je nesporně jedna z nejdůležitějších, ale také nejradostnějších povinností národních výborů a všech, kdo jim v této činnosti pomáhají.

Již téměř 15 let plní toto své významné poslání sbor pro občanské záležitosti v Sobotce. Ve sboru pracuje několik obětavých občanů, kteří část svého volného času věnují právě této ušlechtilé činnosti.

Jedním z nejkrásnějších obřadů, který sbor zajišťuje, je slavnostní vítání občánků do života. Rodiče se na tento okamžik těší a s radostí se této slavnosti zúčastňují. V příjemném prostředí slavnostní síně národního výboru jsou rodiče i děti vítány tlumenou hudbou a k slavnostnímu rázu přispívají i žáci zdejší ZŠ milým pásmem veršů a písniček. Předání kytičky mamince pak jen dokresluje tuto slavnostní chvíli. V upomínku na tento šťastný okamžik jsou věnovány rodičům fotografie, při této příležitosti pořízené.

Rovněž pečlivá pozornost je věnována svatebním obřadům. Prostředí sňatkové síně, které bylo před několika lety zmodernizováno, se dále postupně upravuje. Nový obraz hradu Kostí ve výrazných barvách, nově pořízené potahy sedaček a předložka pro snoubence dosavadní ráz sňatkové síně ještě zvýraznily a zjasnily. Vybavení místnosti akumulací kamny dále zpříjemní toto prostředí v zimním období. Skutečnost, že v rámci okresu Jičín je Sobotka na třetím místě v počtu sňatků, svědčí o tom, že sobotecká svatební síň je stále přitažlivá pro snoubence ze Sobotky i z širšího okolí. Před několika lety vyvinul národní výbor snahu otevřít sňatkovou síň i na zámku Humprechtě, kde by bylo pro přivítání snoubenců vytvořeno nové prostředí, působící svou originalitou. Tento záměr se nepodařilo realizovat z toho důvodu, že v jednom matričním obvodu nemohou být dvě svatební síně a Humprecht je v zimním období pro tento účel nevhodný.

Významnou událostí pro mladé občany je den, ve kterém se jim odevzdávají občanské průkazy. Končí dětství, mladý občan opouští lavice základní školy, aby nastoupil na pracoviště, do středních škol či tam, kde to naše společnost nejvíce potřebuje. Vstupuje do dalšího období svého života, období, kde již bude muset samostatněji jednat, kdy bude svým jednáním rozhodovat o svém dalším životě. Také v letošním roce jsou v Sobotce občanské průkazy předávány patnáctileté mládeži slavnostním způsobem. Kulturní pořad pomáhá ke zpestření tohoto okamžiku, který se jistě vryje navždy do paměti mladých lidí.

Hodně dojemných pocitů vzniká při projevu pozornosti těm, kteří po celoživotní obětavé a užitečné práci užívají zasloužený odpočinek. Dárek nebo jiná pozornost potěší;

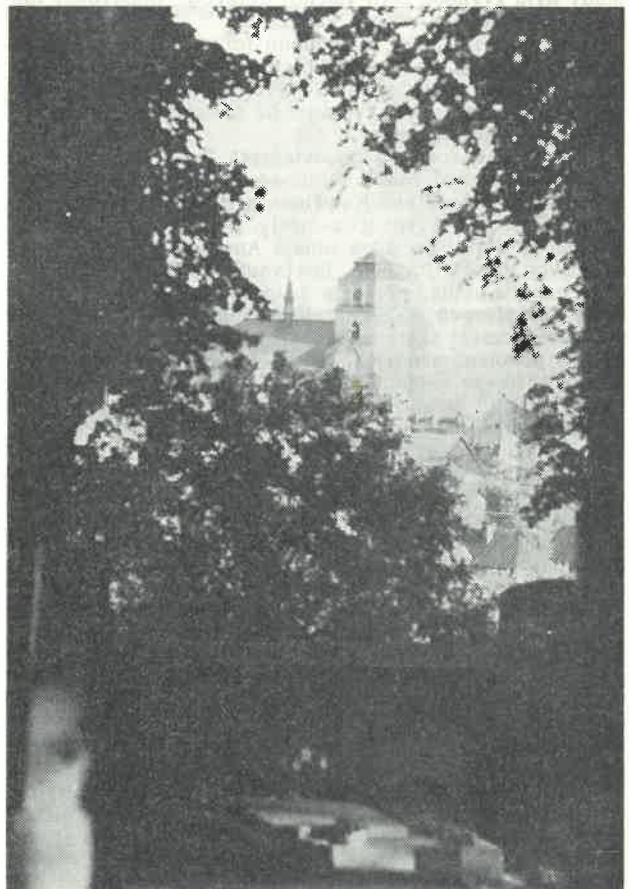
mnohé slzy radosti to nejlépe vyjadřují. Sbor projevuje tak veřejně našim občanům uznání a díky našeho státu za to, co dobrého a užitečného pro společnost vykonali.

Jedním z nejtěžších úkolů sboru je rozloučení se zesnulým občanem, jež každého z nás citově rozechvívá. Tímto aktem vyjadřujeme starostlivost naší společnosti o pozůstalé a díky a uznání za práci zesnulých. I tomuto úkolu věnuje sbor v současné době patřičnou pozornost.

Formy práce sborů jsou bohaté a mnohotvárné a je jistě možné tuto činnost i v Sobotce dále rozvíjet. Tento záměr byl sledován i na poslední schůzi sboru dne 24. dubna 1972. Je však třeba si při tom uvědomit, že poslání sborů klade velké nároky na osobní vlastnosti členů. Musí jimi být občané, kteří mají všestrannou důvěru a vážnost spoluobčanů a u nichž životní zkušenosti a dobrý vztah k lidem tvoří dobré předpoklady k tomu, aby byli jejich rádci v závažných životních situacích.

Za práci a starostlivost členů sboru pro občanské záležitosti v Sobotce v péči o člověka patří všem upřímné poděkování.

Václav Linhart

Království živých a mrtvých — červen v Sobotce

Foto: K. Samšičák

Fráňa Šrámek a my

Jan Skopeček, člen divadla St. K. Neumanna v Praze:

1. S dílem Fráni Šrámka jsem se poprvé setkal a pak nějakou dobu setkával jako chlapec, kolem něhož běhala druhá světová válka. Byl to tedy „Stříbrný vítr“, — píseň o dospívání, byl to „Splav“, ale také „Raport“. Člověk hledal odpovědi, hledal posily, jenže Šrámek psal v jiné době a život v protektorátě dával člověku odpovědi v podstatně reálnější a syrovější podobě. Snad i proto jsem se ke Šrámkovi po válce mnoho nevracel. A pak také proto, že moje herecká práce, moje téma, se ubíralo jiným směrem. Asi před osmi lety jsem hrál na jevišti Hlubinu, myslím, že ne nejlíp, ale tenhle problém mě už zajímal víc, problém člověka, který kdysi chtěl a pak zpáprdatel.

2. Šrámek není můj autor. To už jsem řekl. Byl jistě veliký a dobrý autor, ale, nezlobte se, já nevěřím těm kolegům, kteří se tak sentimentálně vyznávají k lásce, k věčným návratům „ke svému milovanému básníkovi“. Myslím, že Šrámek už dnešku téměř nic neříká, život je jiný, umění je jiné! Přesto ovšem považuji Krškův „Měsíc nad řekou“ za jedno z nejkrásnějších šrámkovských děl a za jeden z nejkrásnějších českých filmů vůbec

(výborní Štěpánek, Plachý, Cupák, Medřická) a šel bych na něj znovu. Ale to je asi všechno.

Jitka Molavcová, zpěvačka divadla SEMAFOR:

1. Nejútlejší dětství jsem prožila v Sobotce ve Březně. Je přirozené, že jsem se později, hlavně ve škole, vracela v myšlenkách pod Humprecht, do tesklivého Pláckánku a vůbec do celého soboteckého kraje. Bylo mi dobře, když aspoň obrazně jsem dýchala vzduch kraje nešťastného Václava Šolce, kraje Václava Špály a hlavně Fráni Šrámka. Ten mi učaroval již dávno Měsícem nad řekou, Stříbrným větrem i dalšími svými díly, která jsou pokladem českého jazyka.

2. Při reprodukci písní, které zpívám, bych si velmi přála, aby mi lidé rozuměli, abych jim přinesla kus životního tepla, optimismu, kus štěstí. Lyrická náplň mého projevu jakoby pramenila v lyrice Šrámkově, a proto se neustále a ráda vracím k jeho dílu a učím se. Oživovat a připomínat si Šrámka jako člověka i umělce mě naplňuje radostí a pevně doufám, že se jednou osobně zúčastním i Šrámkovy Sobotky.

JEN ŠKOLE SLOUŽIL, MILÝM ČESKÝM DĚTEM...

Vzpomínka na učitele a ředitele soboteckých škol Antonína Raise a jeho bratry

Antonín Helcl

Na stole přede mnou leží stará, dlouhou dobou již zžloutlá a blednoucí fotografie, zhotovená Jindřichem Pižlem z Bělohradu. Na ní jsou zpodobněni tři bratři, rodáci bělohradští, tři učitelé. Nejstarší, sedící, Karel, převzal později po svém otci ještě jméno Václav, nejmladší, též sedící, Jindřich a prostřední z nich, Antonín, stojící. Jak tehdy bylo zvykem, mají všichni plnovous, dodávající jim mužně vznešený a přísný vzhled.

Otevřme nyní desky objemného foliantu životních osudů těchto mužů. Ihned na prvních stránkách počínají nám náhle z pozadí neurčitých mlhavých dálek času postupně vystupovati a jasně se rýsovatí již přesně ohraničené siluety jednotlivých postav.

Václav Rais, rodák z podzvíčinské Bukoviny z čp. 12, půlláník a obecní radní bělohradský z hořeň části náměstí, měl s manželkou Kateřinou, rozenou Erlebachovou, celkem šest dětí. První tři zemřely. Jako čtvrtý narodil se roku 1859 Karel, po dvou letech Antonín a opět po dalších dvou letech Jindřich. Poněvadž hmotné poměry rodiny nebyly valné, přestože bylo úmyslem tento neutěšený stav alespoň částečně zlepšiti, jak o tom svědčí ku příkladu domácí tkalcovská výroba nebo dochovaná žádost o povolení prodeje lihovin, v nádobách pod obruč z roku 1870 (ve velkém), nebylo ani pomyšlení na to, aby všichni zůstali doma hospodařit na několika korcích málo úrodné, kamenité půdy, která již svým názvem pozemků „Na kamenci“ jistě správně vyjadřovala jejich charakter. Nahlédneme-li do staré „Vandrovnícké knížky č. 815“, vyhotovené dle nejvyššího patentu z 24. února 1827 pro „Wenzla Reiszze aus Bukovinn“, zjistíme, že volné listy sloužily majiteli jednak jako soukromá, ale i obecní účetní kniha, jednak jako zootechnický zápisník, týkající se chovu hospodářského zvířectva z vlastního hospodářství, hlavně krav se jmény Pálenka, Strima, Straka, Červinka. I tyto zaznamenané údaje svědčí o skromných tehdejších poměrech v rodině Raisově. Na základě poznání, že školní prospěch všech tří synů na obecní škole bělohradské byl vynikající, rozhodli se rodiče pro velkou osobní obět, dáti syny na studie.

A tak počátkem září roku 1870 odchází z domu jako první nejstarší Karel, doprovázen otcem, pěšky z Bělohradu do Jičína na studie na nižší reálce. Za dva roky ho následuje Antonín a pak i Jindřich. Karel bydlel v Jičíně původně na Malém náměstí a pak v ulici Jiráskově (proti gymnasiu) u paní Lhotové, později s bratrem Antonínem v domě čp. 86 na počátku Jiráskovy ulice u slečen Kabečkových. Všichni tři po absolvování nižší reálky přecházejí na učitelský ústav, aby se z nich stali učitelé.

Zde pak maturují s vyznamenáním, Karel v roce 1877, Antonín v roce 1880 a Jindřich v roce 1883. Nutno připomenouti, že za tehdejšího ředitele Ferdinanda Macháčka učili na ústavě vynikající profesori a učitelé. Především Josef Wunsch, jeden z prvních českých významných cestovatelů po celé Evropě, Asii a severní Africe. Jezdívá v lipovém stromořadí jičínském na koni, udržuje se tak ve cviku pro své daleké prázdninové cesty. Dále pak Čeněk Zahálka, vynikající český geolog a mineralog, cviční učitelé Jan Patha, Alois Housa a další.

Pak se již cesty těchto tří bratří učitelů rozcházejí. Karel se stává učitelem na vzdálené a chudé Českomoravské vysočině, v Trhové Kamenici u Hlinska, Antonín ve Velkých Jeřicích na Králověhradecku, (nyní Jeřice na okrese Jičín) a Jindřich v Klecanech u Prahy, kde tehdy působil lidem oblíbený historický spisovatel, kněz Václav Beneš Třebízský.

Prostřední Antonín, který bude nyní hlavním předmětem zájmu naší vzpomínky, podává si v červenci roku 1880 písemnou, úhledně psanou žádost na „Slavnou okresní školní radu v Čáslavi“ o udělení podučitelského místa buď ve Vilémově, neb v Golčově Jeníkově, Vlkančí či Skuhrově. Dříve než však byla tato žádost vyřízena, na-

Rodina Antonína Raise v Mníchově Hradišti. Zleva Antonín Rais, jeho choť Marie, roz. Tužinská, dcera Milada a zeť Bohumil Helcl. Rok 1911.

stupuje jako zatímní učitel do nepoměrně k domovu bližších Velkých Jeřic na dobu jednoho roku. V roce 1881 dostává se jako definitivní podučitel do svého rodiště Bělohradu na tři roky. V září roku 1884 nejprve jako zatímní, ale za čtrnáct dní již jako definitivní učitel odchází na školu do Železnice u Jičína. Byt si zde pronajímá v zadním traktu budovy (dnes muzeum) v blízkosti tehdejší školy, s krásnou vyhlídkou na vrch Železný a zeleň svahů Obůrky. Poněvadž z četných oken měl široký rozhled od východu k západu, a to nejenom ve dne, ale i za jasných nocí, plných jiskřících hvězd, nazval svůj byt „na hvězdárně“. V idylickém zákoutí staročeského mlýna Šnejdarovského s vodní pilou pod severním svahem Zebína se za čas seznámil s mladší dcerou pana otce Františka Tužinského, hezkou Mařenkou, kterou pojal za choť. Průběh celé veselé svatby vylíčil později spisovatel K. V. Rais v jedné kapitole své vzpomínkové knihy „Poslední léto“, kde v dobové ilustraci malíře A. Zábranského vidí čtenář svatební jízdu ze mlýna do Železnice k oddávám. Starší dcera ze Šnejdárku, sličná Andulka, byla provdána též za učitele, pozdějšího řídkého učitele Jana B. Knížka, který 35 let působil na škole v Libáni, v důchodu žil dlouhá léta v Jičíně a dožil se věku téměř 100 let. Budoucí dědic mlýna, Jan Tužinský, pak zemřel v mladém věku 24 let. Dle zápisů v rodinné kronice lze zjistit, že rodina mlynáře Tužinského byla obdařena celkem dvanácti dětmi, z nichž však devět předčasně zemřelo. Manželům Raisovým, kteří bydleli v Železnici v prvním patře domu u „Überlayů“, narodila se jediná dcera Milada. Tam o prázdninách jezdil na návštěvu a prázdninový pobyt tehdy již známý spisovatel K. V. Rais s rodinou. Zde vznikla celá řada drobnějších literárních děl, zejména pak román „Kalibův zločin“, jak na domě nedávno umístěná deska připomíná. Dne 10. listopadu 1890 skládá učitel Antonín Rais před zkušební komisí v Jičíně zkoušku způsobilosti učit na školách měšťanských pro obor přírodopis, přírodopis a matematiku. Po sedmiletém působení odchází Antonín Rais s rodinou v roce 1891 jako zatímní učitel měšťanské školy do Sobotky.

Zde se za rok stává definitivním učitelem měšťanské školy v oboru přírodovědeckém, v červnu roku 1894 pak zatímním a v prosinci téhož roku definitivním ředitelem obecné a měšťanské školy. Za svého devítiletého pobytu bydleli Raisovi v Sobotce jednak na náměstí v prvním patře č. 196 u Mrákotů, později pak v uličce pod kostelem u Pečů č. 122. V té době vzniklo dobré a trvalé přátelství s rodinou soboteckého hodináře a fotografa Františka Mencla, jehož četné fotografie jsou až dodnes v rodinném archivu pečlivě uschovány. Při narození syna Jaroslava v roce 1893 v rodině Menclově (nedávno zesnulého profesora) byl Antonín Rais při křtu kmotrem. Zajímavou soboteckou postavou byl druhý domácí Raisových, pan Václav Peča, který se amatérsky zabýval předpovídáním počasí lidovými metodami, z vlhkosti dlaždic na chodbě, ze situace mraků při západu slunce a podobně. Antonín Rais přišel do Sobotky dvě léta před otevřením nové školní budovy. Bylo nutno zařídit a vybavit pro názorné vyučování vědám přírodním potřebný kabinet. Tato práce přirozeně zabrala mnoho času a vyžadovala plného pracovního vypětí, které dostoupilo vrcholu v roce 1894, kdy byl A. Rais jmenován ředitelem školy. Mnoho jeho žáků vzpomínalo po celý život na jeho vynikající hodiny výuky přírodovědě i na něho samého, jako na výborného pedagoga a spravedlivého člověka. Mezi jeho význačné žáky patřil i markvartický rodník Josef Haken, pozdější pokrokový učitel, zakládající člen KSČ a předseda jejího ÚV, který svými moderními názory daleko předběhl svou dobu.

V té době žil již v Sobotce i otec Antonína Raise, Václav Rais, který po smrti své ženy a po odprodeji nemovitostí v Bělohradě se sem přistěhoval. Pobyt otcův měl i velkou přitažlivost pro spisovatele K. V. Raise, který při každé příležitosti, o prázdninách, ale i v době delších dnů svátečních sem zajížděl, aby se těšil z přítomnosti otce, kterého nesmírně miloval. Chodili spolu v polích na Lhotku (Staňkova Lhota), k Čalovicím, k Vesí, do Oseka a bavili se o uplynulých časech, kdy ještě bývali spolu doma v Bělohradě a matka byla ještě na živu. Též nejmladší syn Jindřich navštěvoval otce v Sobotce a několikrát zde byl i na delší dovolenou o prázdninách. Za K. V. Raimem přijížděli do Sobotky o prázdninách četní jeho literární přátelé jako Alois Jirásek, Jaroslav Vrchlický, Matěj Anastasius Šimáček, Antonín Klášterský, V. V. Štech, Ignát Herrmann aj., aby poznali kouzelnou scenérii přírody Sobotcka a starobylou Sobotku samou. Zcela obvyklé byly výlety s těmito přáteli na hrad Kost. Zde jedenkrát při společné návštěvě kniže českých básníků

Jaroslav Vrchlický, když vstoupil na hradní nádvoří, překvapen historickou scenérií místa, vzrušeně zvolal: „Ano, takto si představuji scénu ke své hře Noc na Karlštejně!“

Veselý Ignát Herrmann podnikal zase výlety do vzdálenějšího okolí. Byl znám tím, že velmi miloval slézání vysokých, značně nepřístupných míst. Tak při výletu na Trosky pustil se do šplhání na těžko přístupná čedičová vyvěrlá skaliska. Nahoru to šlo poměrně dobře, ale dolů byla cesta plná strachu a trvala hodiny. K. V. Rais za svých prázdninových návštěv bydlel s rodinou v Sobotce u Sudků, kde literárně tvořil a kde vznikla některá jeho významná díla (Zapadlí vlastenci, Pantáta Bezoušek aj.). Ze soboteckých poměrů čerpal i náměty pro své drobnější práce. Je i známo, že si chtěl v Sobotce pod Humprechtem zakoupit domek, kde by „ve svém“ mohl trávit v klidu chvíle volna.

Antonín Rais udržoval četnou korespondenci jednak se svými bratry Karlem a Jindřichem v Praze, jednak se spisovateli, s kterými se v Sobotce prostřednictvím svého bratra Karla seznámil. Na jednu svou návštěvu v Sobotce vzpomíná spisovatel Alois Jirásek dopisem z Prahy dne 15. října 1897 takto: „Veletčený pane řediteli! Srdečné díky za zdařilé, pěkné fotografie, kterými jste mne opravdu mile překvapil. Připomenuly mne živě na krásný výlet do Vaší krajiny, na příjemnou chvíli, které jsem jmenovitě Vaší laskavostí v Sobotce strávil. Račte laskavě prominout, že teprve nyní děkuji, ale byl takový nával práce, že jsem všeho dopisování musil nechat. Včera jsem si dovolil zaslati Vám svou novou knihu, i prosím, abyste ji přijal laskavě na památku. Vyprošuji si uctivě poručení Vaší paní a panu otci, jež srdečně pozdravují, jakož i rozmilou Vaši dcerušku, jsem, veletčený pane řediteli, Váš vždy upřímně oddaný Al. Jirásek.“ — Zasláná kniha jest první díl kroniky „U nás“, která s věnováním a podpisem spisovatele jest dosud s úctou uchovávána v rozsáhlé rodinné knihovně. — Ale i otec Václav Rais psával dopisy svým synům Karlovi a Jindřichovi do Prahy. Z mnoha dopisů pro ucelení obrazu tehdejší doby budíž uveden alespoň jeden, adresovaný synu Jindřichovi do Prahy dne 2. června roku 1893 ze Sobotky. Jest psán těžkou rukou a tehdy obvyklým, starodávným typem písma. „Moji předrazí! Jelikož se již prázdniny blíží, a posud jste v žádném psaní nic nepsali zdalei minite zas přijet do Sobotky musím se zmínit já sám. Karel psal již asi před měsícem aby jsme se pozeptali u Sudku zdali je zas vemou dobytu jelikož jim to při odjezdu přislíbyli.“

Zleva: Karel V. Rais, Antonín Rais a Jindřich Rais v Lázních Bělohradě před r. 1900

Šel jsem tam hned: ale oni hned že ano, jen aby brzi přijeli. Protož mislim dyby Jste neměli take mišleni, tak aby Jste se na určito rozhodli a psali nám to. Či máte snad mišleni někam jinam? Také nam pište jak by Vam to bylo milejší: zdali sami a nebo se službou. Aby jsme věděli, pojakem bytě se máme ohlednout. Die Karlova psani byla tetička Pechová v Praze. Byla snad také u Vas? na Žižkově byla prý dvakrát. Že se Bělohrad zvíhá je namnoze známo, ale ja posudmám to pořekadlo, že zněho ještě dlouho nebude Jeruzalem. Ačkoliv jsem tím slovem mnohokrát rozhněval ty pány višího smišleni. Dnes bych tím snad urazil ještě víc. Novin nevím žádných. Ve svátky jsme byli v Železnici. Pozdravuje a srdečně Vás libá Váš otec V. Rais. "Dopis jest přesně opsán z originálu se všemi chybami v textu, aby z něho byla zřejmá nedostatečná školní průprava pisatele. K. V. Rais ve své knize „Ze vzpomínek“, díl I., uvádí: „Otec můj, jako všechny selské děti, musel již od mladosti dělat, nač stačil. Do školy chodil doma (v Bukovině) a vpravoval mi, že jednu dobu se učili v neveliké světnici, kde paní učitelová také vařivala a právala: někdy v nepřítomnosti mužově ho zastupovala a tu se prý stávalo, že některý neposlucha dostal mokrým hadrem.“ Dle toho tedy i vypadaly tehdejší pedagogické výsledky u žáků.

A tak se přiblížil počátek roku 1899, kdy pro vážné onemocnění otcovo korespondence mezi bratry se stává častější a pravidelnější. Dopisy se střídají během 4—5 dnů, ale i dle potřeby častěji. Antonín Rais písemně ze Sobotky sděluje do Prahy bratrům neustále se zhoršující zdravotní stav otcův. Dne 26. února 1899 píše: „Tatínkovi je čím dál tím hůře. Při jídle si nařiká na bolesti, i když jí polévku. Také žaludek nechce trávit. Dnes leží celý den. Celý den leží dnes poprvé. Nebude-li tatínkovi zítra lépe, zavolám dr. Mrkvičku. Zdá se mi, že se stárí silně hlásí a proti tomu těžko bojovat.“ Dne 28. února 1899 opět píše: „Včera povolal jsem proti vůli tatínkově dr. Mrkvičku, který tatínka důkladně prohlédl a vyjádřil se, že je to špatně s ním. Domnívám se, že na konci jícnu — u žaludku — utvořil se nádor, vrídek, zkrátka rakovina.

MUDr. Jan Mišek s manželkou Marií, starší dcerou K. V. Raise a s dcerou Hanou v Lázních Bělohradě asi r. 1911

Píši právě tak, jak mi řekl.“ A dne 7. března 1899 píše: „U tatínka se dostavuje rychlé ubývání sil tělesných i duševních. Kdyby nastalo nějaké zhoršení, budu ihned psát, po případě telegrafovat. Rozhodně máme být připraveni na všechno, a to v době nepřilíš dlouhé.“ — Václav Rais tiše zesnul v Sobotce ve věku 75 let dne 9. března 1899. Po pohřebních obřadech v Sobotce byla rakev převezena v neděli 11. března do Bělohradu, kde byla týž den uložena do rodinného hrobu, po bok manželky Kateřiny, která zemřela a byla zde pochována v roce 1887. Dne 13. března 1899 podává Antonín Rais v dopise ze Sobotky svým bratřím celkové vyúčtování pohřebních výloh a píše: „Že je u nás smutno a prázdné, zajistě věřite.“ Na dolní část pomníku Raisových rodičů byly pak vřeseny známé verše K. V. Raise, v nichž vyjádřil naposledy vděčný syn svoji lásku a vděčnost drahým hlavám. — K úmrtí Raisova otce zaslá do Sobotky z Prahy kondolenční dopis i spisovatel Alois Jirásek dne 12. března 1899: „Velectěný pane! Přijměte, prosím, výraz upřímné mé soustrastí nad ztrátou, která Vás umrtím váženého pana otce Vašeho bolestně stihla. Želím upřímně jeho odchodu. Poznal jsem v něm za tu nedlouhou dobu našich styků muže rozmilého, otce na nejvš ctihodného. Útěchou Vám bude, že úmrtím ukráceno zesnulému mnohě utrepní trapné nemoci. Vyprošuji si, abyste výraz mé soustrastí a aktivé poručení paní choti své vyřídil, pozdravuju Vás a jsem s veškerou úctou vždy Váš přátelsky oddaný Al. Jirásek.“ Po smrti otcově ustávají již nadobro návštěvy K. V. Raise v Sobotce, zvláště proto, že jeho bratr Antonín byl dnem 28. srpna roku 1900 ustanoven okresním školním inspektorem v nedalekém Mnichově Hradišti.

Již 1. října toho roku se stěhuje rodina Raisových po devítiletém působení v Sobotce do Mnichova Hradiště. Tam se Raisovi nastěhovali do bytu v prvním patře na náměstí „u Hrušů“. Později se přestěhovali do domu k Hubatkovům v Mladoboleslavské ulici a naposledy k nádraží do domu ředitele škol Jana Vítka, kde měli vynikající květinovou i zelinářskou zahradu. Co nového přinese tato změna působiště? Jak budou zvládnuty úkoly, když běží o práci poněkud jiného charakteru, než byla dřívější, do které bude nutno se teprve zapracovati? „No, snad to půjde,“ tak uvažoval nově nastoupivší inspektor Rais. Ale stále jsou tu živé vzpomínky na minulost, vzdálenější i bližší, na rodnou obec Bělohrad, milou Železnici a starobylou Sobotku.

V téže skoro době, ale jen na krátko (r. 1900—1904), se usídlil v Železnici v malém přízemním domku na svahu proti kostelu malíř-krajinář Franta Kaván, známý již svými obrázky z Českomoravské vysočiny, z Železných hor a Krkonoš, aby využil malebnosti okolí tohoto městečka pro svou tvorbu. Dověděvše se to Raisovi, zataužili mítí ve svém mnichovohradištském bytě alespoň několik obrázků s typickými železnickými motivy ze známých míst, od Šnejdárku, Obůrky a z obce samé. Na písemné objednávky, spojené vždy s určitým přáním, odpovídá mistr Kaván několika dopisy, z nichž alespoň jeden budiž zde uveden pro svéráznost výrazů, neobyčejnou skromnost a stálou uctivost pisatele a určité nedocnění vlastního velkého umění. Píše: „Vážená paní! Mnohokrát za odpuštění prosím, stará mě nedala na poštu psaní, když jsem odešel, což je snadno — stůně stále. Ty mazbičky měl dobrý přítel, vrátil mě je beze vsí náhrady — a tak ty starožitnůstky, snažně prosím, račte beze všech rozpaků jako přídavek ke koupenému a za obtěžování psaním přijmouti. Vypačoval jsem již dávno na přání pana inspektora něco staršího železnického na jednom známém, až konečně teprve nyní si dal říci, ale shledávám, že jen jeden je železnický, na štěstí znatelně staroželeznický. Je to s kopečka, jak se jde od města už blízko k Obůrce, luka ke Šnejdárku? nyní arcíť strašně změněný motiv silnicí a drahou, stromy vykácené. Jinak nic není, neračte se ničím vyrušovat. Nejuctivěji oddaný Fr. Kaván.“ — A tak až dodnes v majetku rodiny jest deset originálů Franty Kavána, z nichž pět jest z prostředí staroželeznického, velmi cenných, neboť pocházejí z umělecky nejhodnotnějšího tvůrčího období umělcova.

A opět, jak tomu bylo již v Železnici a v Sobotce, tak projednává si prázdninový byt spisovatel K. V. Rais nyní i v Mnichově Hradišti, aby jednak vzdálen celoročnímu ruchu velkoměsta měl klid ke své tvůrčí práci, jednak aby byl alespoň krátce u svých blízkých. Tak po několik roků trávil prázdniny se svou ženou a dvěma dcerami, starší Marií a mladší Doubravkou, v přízemním domku mnichovohradištského koláře Zíbnera.

Mnichovohradištský okresní školní obvod byl tehdy značně rozsáhlý, a proto i pracovní náročný a pro jed-

noho pracovníka vyčerpávající. Vždyť kromě práce administrativně-kancelářské šlo přirozeně — a to hlavně — o inspekce na školách, ponejvíce na vsích. Uvážíme-li, že nebylo tehdy těch dopravních prostředků, spojuj a možností jako dnes, chodilo se od obce k obci pěšky, vyžadovala tato činnost i značné námahy fyzické. Pro Antonína Raise, muže zdravého a silného, postavy vysoké, člověka úžasné píle a svědomitosti i vynikajících odborných znalostí, bylo zvládnutí všech služebních povinností samozřejmostí. Kromě své práce odborné byl zapojen i do společenského života ve městě. Jako místopředseda Klubu českých turistů se zasloužil o restaurování a zpřístupnění zbytků skalního hradu Valečova nedaleko Mnichova Hradiště. — Během první světové války při tehdejší velmi tíživé zásobovací situaci snažil se pak dle všech svých možností přispívat k udržení alespoň té nejnutnější potřeby svých bratrů v Praze, bezdětného Jindřicha a hlavně staršího Karla, který, jak již uvedeno, měl dvě dcery, z nichž starší byla již provdána za oblíbeného vinohradského lékaře a měla již dcerušku a svou domácnost. Ve třetím válečném roce, v roce 1916, zemřel náhle v Praze nejmladší bratr Jindřich, ředitel měšťanské školy „U studánky“ v Praze VII, ve věku 53 let. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech a hrob byl opatřen pomníkem, který ještě dnes v blízkosti hrobek známého českého zoologa dr. Antonína Friče a Julia Grégra, politika a novináře, lze nalézt. Další těžkou ranou pro rodinu Antonína Raise bylo úmrtí jediné dcery Milady v roce 1919, která zemřela na zákeřnou cukrovku v době, kdy ještě nebyl znám účinný lék proti této nemoci. Další doba byla již jen neradostným údělem člověka želčícího odchodu osoby nejmilejší.

Abyste bylo možno provést si náležitý úsudek o dalším průběhu událostí, jest nutno na chvíli přejít do Prahy a podívat se do rodiny K. V. Raise, kam obě uvedené úmrtí a dále úmrtí milované ženy spisovatelovy a jeho zete zasáhly nečekaně a nemilosrdně. V dopisech z této doby jeví se chmurná, neradostná a pesimistická nálada, která tam panovala. Pouze pravidelné nedělní odpolední vycházky tří starých literárních přátel, K. V. Raise, Aloise Jiráska a prof. dr. Josefa Thomayera neustávají. Po procházce některými pražskými sady a ulicemi centra města, odcházejí všichni tři vždy stejně do restaurace na Hlavním nádraží pražském na kávu. Proč právě sem, na nádraží, kde panuje shon a ruch, vadící klidnému a důvěrnému pohovoru přátel? Všichni tři, rodáci z venkova, jakoby toužili alespoň jedenkrát za týden přiblížit se k svému rodišti, ke svému rodnému kraji. Ty vlaky, sjíždějící se na Hlavní nádraží, jako by je spojovaly se známým a vytouženým krajem, s rodnou obcí a s přáteli tam daleko v Bělohradě, Hronově a Trhanově. Někdy tyto schůzky končily u Raisů, někdy u Jirásků a někdy zase v staromládeneckém bytě prof. Thomayera v domě na pravém horním rohu Václavského náměstí, proti Národnímu muzeu. Každoročně tradičně byli sem zvaní K. V. Rais a Alois Jirásek na Štědrý den dopoledne, kdy k obědu prof. Thomayer dal připravit nějakou mimořádnou specialitu — maso z divokého kance apod. Jest tedy zcela přirozené, že se K. V. Rais při každém vážnějším onemocnění kteréhokoliv člena rodiny radil s prof. Thomayerem o diagnóze a způsobu léčby. Když v polovině roku 1920 v Mnichově Hradišti onemocněl vážně jeho bratr Antonín, radil se i s tímto našim nejproslulejším internistou. Aby mohl prof. Thomayer řádně pacienta vyšetřit, pozval si ho na pražskou kliniku na určitý den na 13 hodin odpoledne, na dobu to, kdy nikdy na klinice nebyval přítomen, tedy na dobu naprosto neobvyklou. Když se Antonín Rais, doprovázen svým zetěm, dostavil na kliniku ve stanovený čas, všichni přítomní pracovníci kliniky souhlasně tvrdili, že jde o omyl a že je naprosto nemožné, aby pan profesor v tento čas byl na klinice přítomen. Netrvalo však dlouho a k úžasu všech pan profesor přišel a provedl zevrubnou prohlídku pacienta. Po skončeném vyšetření pokrčením čela a pokřivením rtu dal najevo nepřímou, že výsledek je nepříznivý. Předepsal lék a rozloučiv se, odešel z kliniky. Při každé příležitosti se však dával od K. V. Raise podrobně informovat, jak se jeho bratru daří, a radil, co dále v průběhu nemoci podnikat. A jak se průběh nemoci stával vážnější a zákeřnější, tak i rady byly častější, jak můžeme zjistit z dopisů K. V. Raise do Mnichova Hradiště ze dne 7., 16. a 18. X., 20. a 22. XI. a 5. XII. 1920. Přes veškerou tuto lékařskou pomoc i péči ošetřujícího lékaře, vrchního zdravotního rady dr. Alfréda Hořice, zemřel Antonín Rais ve věku 59 let v noci na 8. prosinec 1920, nedočkav se ani odchodu na zasloužený odpočinek, po plných dvaceti letech pilné práce v Mnichově Hradišti. Příčina smrti

byla stejně zákeřná jako u jeho otce Václava Raise: rakovina jícnu. Odešel muž tichý, nepřítel mnoha slov a frází, nepřítel marné chvály a chlouby, ale muž veliké pracovitosti a nesmírné lásky k české škole, k její mládeži a učitelstvu. Jenom na ně stále myslii, jim sloužil, sám na sebe zapomínaje.

Dne 11. prosince roku 1920 konal se na místním hřbitově pohřeb, jakých bývá málo. Rodina, město, školní okres, všechno učitelstvo — pohřbivali svého školního inspektora, loučili se tu se svým pravým otcem. — K. V. Rais po bratrově pohřbu píše 20. prosince 1920 pozůstalým do Mnichova Hradiště: „Naši draží! Zdraví jsme dost. U mne cesta tělesných následků nezanechala, ale v duši dobře není. Byl jsem tím zprvu jako ztupen, ale teď to pořád vstupuje do hlavy a zrovna nemožno věřit! Bylo mi vždy takovou posilou vědomí, že mám ještě bratra, který se mnou stejně rosti, se mnou cítí a teď už z naší rodiny nemám nikoho a oba mladší mi odešli. Jsem jako useknutá sněh. Co se to jen v naší rodině stalo! Kolikrát jsem Antonínovi říkal a psal, aby se šetřil a pamatoval na sebe, ale nedbal. Taková zákeřná choroba! Když jsme tehdy jeli od Thomayera z nemocnice, byl Antonín nápadně zamlklý. Tušil snad, že není pomoci? Thomayer, ten řekl, že brzkou smrtí ušel velikým mukám a že pro něj byla štěstím. — Ale jsou to samá neštěstí, jedno za druhým! Přejeme Vám, abyste těch svátků užili v pokoji a v blahých vzpomínkách. Pro mne bývají vždy bolestné a jsem vždy rád, když je šťastně po nich. Buďte zdraví a hleďte se utišíti, vzpomeňte si při tom na nás. Všichni Vás pozdravujeme a líbáme. Váš Karel.“

V dopise, datovaném dne 15. září 1925, píše K. V. Rais o postavení pomníku na hrobě svého bratra Antonína v Mnichově Hradišti; doporučuje jednati s hořickou kamenickou dílnou Vejs a Dejl a sděluje: „Sestavil jsem nápis na hrob a přikládám jej: napsal jsem k tomu i verše. Data narození i úmrtí musíte doplnit. Sochař by musil dbát, aby vše bylo správné, každá řádka i tečka. Snad mi nebudete mti za zlé, že ten návrh činím. Verše by mohly být na dolním okraji desky, aby nahoře ještě zbylo

Manželka K. V. Raise Marie, roz. Hrozná,
s dcerou PhDr. Doubravkou Raisovou

místa.“ A na připojeném půlarchu papíru jest návrh textu a tyto verše:

Jen škole sloužil, milým českým dětem,
a práce pro ně vždy mu byla světem;
když Pán mu odňal jeho dítě vlastní,
šel rychle za ním a jsou spolu šťastní.

Na jaře roku 1926 postavila na hřbitově v Mnichově Hradišti jmenovaná sochařská firma umělecký žulový pomník s uvedenými verši na černé, syenitové desce. Tento pomník dodnes lze spatřiti v horním levém rohu hřbitova, nedaleko mauzolea s ostatky národního hrdiny Jana Švermy, rodáka mnichovohradištského.

A dne 8. července roku 1926 uzavírá se poslední kapitola životní knihy bratří Raisů, rodáků bělohorských, zasloužilých učitelů. V Praze umírá poslední, nejstarší z bratří, český spisovatel Karel Václav Rais, školní rada a ředitel měšťanské dívčí školy na Vinohradech, ve stáří 67 let, dočká se věku nejdelšího ze všech svých sourozenců.

Smrtí odloučení, rodovými pouty tak blízcí. Jen vzdálené, tiché šumění dvou starých, vysokých thuj nad

hrobkou po levém boku kostela vinohradského hřbitova přivádí na mysl tklivá slova lidové poezie:

Hřbitove, hřbitove, zahrado zelená,
do tebe sázejí ta drahá semena.

● **Jak slavili v Oseku r. 1918 vyhlášení samostatnosti:** Hasičský sbor přinesl na márách rakev na „pláček“, jak říkáme místu u hřbitova, kde byl později postaven pomník padlým z I. světové války. Do rakev byly dány obrazy a odznaky Rakousko-Uherska, knihy, noviny a další symboly — co kdo přinesl. Pak hasiči odnesli rakev za doprovodu hudby a v průvodu občanů na obecní pole mezi Osekem a Šlejšfernou, kde ji na připravené hranici za hudby a zpěvu spálili. Potom se šlo zpět do dolní hospody, kde celá slavnost byla ukončena zábavou. Při tom všem vyhrávala Jankova kapela ze Sobotky, která dovedla vždy rozveselit celý sál. Dost lidí se však této slavnosti nemohlo účastnit, neboť i u nás tehdy řádila španělská chřipka. Marie Šolcová, Osek

FOTOGRAFOVÉ A FOTOGRAFOVÁNÍ NA SOBOTECKU

Obchod, který zdědil po otci v Sobotce v Turnovské ulici, byl Miloslav Burešovi (*11. VIII. 1879, †18. I. 1959) vlastně přítěží a překážkou v provádění nejrůznějších koníčků, kterými si jako starý mládenec dokázal vrchovatě naplnit život.

Fotografovat začal ještě před první světovou válkou v době, kdy se podařilo vyřešit řadu technických drobností a tak zpřístupnit fotografii širšímu okruhu zájemců. Kdežto řada jeho vrstevníků se brzy fotografování nabažila, zůstal mu Miloslav Bureš věrný a přizpůsoboval se postupně zlepšující technice, až nakonec dospěl k dokonale nepravé zrcadlovce. Burešův obchod se stal brzy neoficiální klubovnou amatérů, kde si bylo možno přátelsky popovídat, pochlubit se obrázky, ale odnést si i leckterou dobrou radu. Bureš si poměrně brzy zavedl i prodej fotopotřeb a fotomateriálů, a nebyl to obchod jen tak ledajaký. U něho bylo na skladě téměř všechno, co tehdejší amatéři potřebovali, a nepamatuji, že by kdy někdo odešel bez toho, co právě chtěl. Materiál byl po ruce vždycky aspoň v množství, které bylo možno zpracovat za jeden až dva večery, a po té době už Bureš zajistil další přísun. A vždy si bylo možno vybrat z výrobků několika firem, a to i věci, které se běžně nepoužívaly, jako např. diapositivní desky atd. K tomu byla pro ama-

téry k dispozici temná komora, v níž se stal v třicátých letech vládcem Burešův příručí Josef Jindra. Od té doby Bureš už jen fotografoval, všechno ostatní zařídil pohotově Jindra, a to nejen pro svého šéfa, ale pro celou velkou obec soboteckých amatérů. Bývaly s tím potíže.

V Sobotce „Na mostě“ kolem r. 1910 (pohlednice)

O KŘIŽÁNKU

V lese nad Vlčím Polem, blíže k Zelenecké Lhotě, se nalézají nepatrné zbytky kostelíka zasvěceného kdysi Nalezení svatého Kříže. Již v roce 1710 byl kostelík zpustlý, s chatrným vybavením, jenom zvonek vyzváněl okolním obyvatelům.

Ze Zelenecké Lhoty i z okolních obcí docházeli do kostelíka, zpívali v něm, konali sami bez účasti libáňského faráře pobožnosti, pohřbívali zemřelé. Šestinedělky uváděla a mrtvá novorozeňata pohřbívala stoletá slepá porodní bába Eva Svobodová. Měla pověst, že dovede ovládat zkázonosná mračna a odvádět je nad rybníky.

Libáňský farář nechtěl trpět tyto pobožnosti, ve všem viděl „lutrriánství“ a pokud jde o Evu Svobodovou, spatřoval v jejím zařikávání čarodějství. Svobodová byla vyšetřována církevními orgány, měla se zodpovídat u pražské arcibiskupské konsistoře. Nešla nikam, uváděla šestinedělky dále a někdy v roce 1723 zemřela. V roce 1718, když se v kostelíku a na hřbitově sešel lid z okolí, farář Stela jim násilně odebral zvonek. Zkrvavil při tom

dva lidi, ale sám byl také bit. Konečně v roce 1719 v květnové noci za pomoci šlikovských orgánů dal kostelík zbořit.

Zelenecká Lhota patřila tehdy ke kosteckému panství a na stížnost lidu se hrabě Fr. J. Černín energicky ujal svých poddaných. Po jeho smrti vdova po něm čelila i rozkazům pražské konsistoře a v dopise zaslaném konsistoři se ujímala sedláků. Píše, že všechny mrzutosti zavini libáňský farář svou chtivostí peněz. Zneuctil kostelík sám, když se dal do rvačky, mírněji si počínali hrubí sedláci než on — vzdělanec. Jen ať farář vrátí věci kostelíka a je rád, že okolní vsi o zvonění stojí. Za to by je měl chválit a ne jim útěchu odmítat.

Tyto události upadly časem v zapomenutí, o Křižánku se vyprávěly pověsti, jak bude uvedeno dále.

V polovině minulého století začalo se opět o Křižánku mluvit v širém okolí. V myslivně na Křižánku se usadily dvě dívky, které dříve bydlely ve Mcelích u Nymburka. Tam prý se jim zjevovala Panna Maria a do Mcel docházely výpravy věřících. K tomuto zázraku žádal o radu mcelský farář svého vikáře, ale ten mu neodpověděl, a později litoměřická biskupská konsistoř zaujala vyčkávací stanovisko. V té době žila v Nymburce spisovatelka Božena Němcová, která se v novinách postavila ostře odmítavě k tomuto mcelskému zázraku. Po čase na zákrok úradů se obě dívky ze Mcel odstěhovaly a usadily se v myslivně na Křižánku. Opět začaly návštěvy a výpravy věřících na Křižánek.

Také ze Sobotky se v roce 1850 vypravila pod vedením pokrokového kaplana Jíry mládež a řada občanů na Křižánek. Návštěvníci viděli obě dívky a vyslechli myslivcovo vyprávění o zázraku. Podezřívavý kaplan Jíra dal myslivci několik otázek, přivedl ho do rozpaků a usvědčil ze smyšlenky. Vysvětlil to na zpáteční cestě účastníkům výpravy. Nastalo vystřízlivění, dívky z Křižánku zmizely a na událost by se bylo zapomělo nebýt spisovatele J. L. Turnovského, který se tohoto výletu jako chlapec zúčastnil.

Jak již uvedeno, v okolních obcích se vyprávěly pověsti o zkáze Křižánku. Téměř před sto lety byla v časopise Lumír otištěna balada Křižánek, pověst z okolí kopidlenského, bez uvedení autora. Dějem této balady je láska psinického rytíře k dceři kopidlenského rytíře. Když byl odmítnut, odhodlal se k únosu dívky. Převlékl se s druhý do roucha mnichů z kláštera na Křižánku. Před provedením únosu se modlil před křížem, žádal o pomoc, aby mu Bůh posvítíl na cestu, až bude prchat s unesenou dívkou. Únos se zdařil, rytíř prchá na Křižánek, rozpoutá se bouře, před klášterem padne pod rytířem kůň, rytíř vběhne do kláštera, který je v té chvíli rozmetán bleskem a zapálen, jen dívka před křížem se zachrání.

Přestože autor básně nebyl znám, existovala domněnka, že jde o dílo soboteckého rodáka, dramatika F. V. Jeřábka.

Autora básně zjistil teprve nedávno pilný vlastivědný pracovník Miroslav Vlach. Ve svém rukopisném díle Sobotka a divadlo uvádí, že spisovatel F. V. Jeřábek měl přítele, kopidlenského rodáka Václava Antonína Crha (nar. 1836, zemřel 1905 v Třebouchovicích pod Orebem). Crha píšící pod pseudonymem Arnošt Volný býval s Jeřábkem v redakci Pražských novin a později Národních listů. V době, kdy F. V. Jeřábek napsal balady Podsemínský mlýn a Plakánek, uveřejnil Crha v Lumíru baladu Křižánek. Ve srovnání s uvedenými baladami Jeřábkovými je balada Křižánek hodnotnější, umělečtější.

Ještě v nedávné době, v roce 1949, sehrála sobotecká loutková scéna za režie dr. Karla Samšínáka hru Karla Syrovátky Zkáza a pád Křižánku. Markvartický rodák a řídící učitel ve Vlčím Poli umístil děj pověsti, jak ji zpracoval Crha, do začátku panování Karla IV., kdy nový panovník energicky zjednával v zemi pořádek. Rytíř ze Pšnic ve spojení s opatem kláštera na Křižánku unesl dceru rytíře z Kopidlna a na Křižánku je má opat oddat. Za bouře je pronásledován. Zároveň vojsko Karla IV. pronásleduje prchající rytířské lapky z východních Čech, kteří hledají asyl na Křižánku. Za bouře je klášter zničen i s rytíři, jen unesená dívka se zachrání. Karel IV. s vojskem přichází, až když klášter je bleskem rozmetán a v plamenech. Z Crhovy básně Křižánek byly před lety otištěny jen ukázky. Bylo by škoda, kdyby upadla v zapomenutí. Proto ji přetiskujeme.

7. Miloslav Bureš

Bureš neměl příslušnou koncesi a k dovršení „smůly“ se v blízkém sousedství usadil fotograf profesionál R. Tichý, který samozřejmě fušérství nechtěl trpět. Došlo dokonce i ke sporu, ale amatéři nezradili a u Burešů se pro ně fotografie vyráběly dál. A tak nebylo divu, že si Bureš fotografoval. Mnohé z toho, co dnes na jeho snímcích oceňujeme, je duševním majetkem jiných fotografů. Základ Burešovy práce ležel v krajinářství. Reportáži se věnoval jen zřídka, ale úspěšně; zvlášť zajímavé jsou např. jeho obrázky z května 1945. Na konci života přišel o všechny svůj majetek. I tehdy mu prospěla fotografie. Přizívoval se totiž nějaký čas výrobou zvětšenin na desky alb a památníků. Pak už jen dožíval v Mrvově domě na Celné, značně nevrly a hašteřivý. Často vycházel na své pravidelné procházky se starým věrným psem a nezbytnou květinou v klopě...

Květen 1945 v Sobotce

KŘIŽÁNEK

Pověst z okolí kopidlnského

Viz tam ten černý les se plřzit roklemi,
ten pustý Křižánek, jak cloumá větvemi
a zří sem nevlídně, jak přemýšlel by znova
o ději rumů těch, jež v lůně temném chová.

Ba strašný byl to děj, jej viděl dávný věk,
a pomstu nebe zřel, ten němý Křižánek.
Teď v chmury zahalen jak na výstrahu stojí,
že člověk s nebesy se nemá zkoušet v boji.

Kde nyní duby pní, velebný klášter stál
a místo bouří se hlas zvonů rozléhal;
než zašel zvonů hlas a v rupy klášter kles,
co psinický sem pán své lásky kletbu vnes.

Hoj, kopidlenské zdi, pán z Psiníc promluvil,
jak pevně vámi Váš pán hrad svůj ohradil,
že není možno blíž se dostat ku pokladu,
ku Bertě spanilé, té růži uvnitř hradu.

Té útlé dívce byl jsem špatným za chotě
a zetěm sprostým, jen Tvé po cti lakotě.
Hoj, pane z Kopidlna, nadarmo střežíš věru
před zetěm nezvaným na hradě krásnou dceru.

Byť visel u nebe Tvůj skálopevný hrad,
byť pekla propasti jej střežly odevšad,
přisáhám Bůh, že láska si vchod k hradu koupí,
že zbroj-li nemůže, šat mnicha dovnitř vstoupí.

Tak pravil v jitřní čas, své hově svévoli,
a večer užel jej co mnicha v řeholi.
A nebe zřelo, jak věc svatá slouží zlatu,
jak vášeň kryje se v božského sluhu šatu.

Jde ke Kopidlnu tré mnichův z večera
jak vždy o dar prosit ku dobru kláštera;
jdou lesem v hovor, jdou kol svatého kříže
a jeden mluví z nich ku kříži příšed blíž:

Aj, Bože na kříži, zda Ti můj osud znám,
proč milý Tobě šat nyní na sobě mám?
Tys osvětil ten svět, jsa světlem všeho lesku,
zda posvětilš mi též na zpáteční cestu?

Věz, darem nechci to, ochráním zákon Tvůj,
jen Ty na útěku mou Bertu ochraňuj;
tak zněla rouhavá slova psinického pána,
avšak i strašlivá odpověď na ni dána.

Den se již nachýlil, jde slunce k západu,
jen jeho jasná zář zří ještě ku hradu.
A jak by nezřelo na dívku, jež tu sedí
a oknem v krajinu co jasná luna hledí.

To Berta spanilá se loučí se západem
a něco poutá teď zrak její pod hradem.
Aj známí z kláštera, kdož bez dárku Vás nechá?
Tak řkouc, dle zvyku k nim na podhradí spěchá.

Tré mnichů kloní se před dívkou pokorně
a ona blíží se, je vítá hovorně,
již v ruku prvního dar vložití se chystá,
než ten ji uchopí a dál ji vleče z místa.

A krátce zaplesá: Svých dárků sobě nech,
já Tebe vezmu si, Tys dárkem lepším všech.
Ku bráně nese ji u samolibém plesu,
tu na kůň sedne si a pryč uhání s ní k lesu.

A letí s milou dál a dál, ji drže v objetí,
dvě mnichův za ním skok a skok v zápětí.
Za nimi v chumáčích prach výš a výš se zdvíná,
jak strašný posel chvatem jejich stíhá.

To strašné Nemesis se čin ten protiví,
jí k ruce vstávají vichrové strašliví,
a lesův temena se v stíny mračen halí
a nebe modravé již ku bouři se kalí.

To nebe slyšelo u kříže rouhání
a nyní vyhoví zpupnému jezdvání:
hle, tam již dojeli tři jezdcí na prah lesa
to nebe mračí se a vichřice již plesá.

Les v hloubi zaduněl, ohromný na to třesk,
hrom zařval, ze mračen vyšlehl siný blesk;
a bije ráz na ráz, les plane v žhavém lesku,
to pánu zpupnému blesk osvěcuje cestu.

Ujíždí z Psiníc pán, jej žene hromu třesk,
ujíždí sám a sám v patách mu svítí blesk.
Tu padl jeho kůň, pán z Psiníc však nelení,
na vzácnou koňst mu nezbyvá pomyšlení.

Nemyslí, nevidí, tu před klášterem kles,
blesk šlehl, zařval hrom a v záři stojí les.
Požárem klášterních to věží skví se hlumy,
lkají zvony naposled, věž hrdá klesá v rupy.

A v rupy hroufí se velebný klášter ten
pod jehož kamením pán z Psiníc pohroben.
Na mrtvém již ssutiny na výstrahu stojí,
že neměl s nebesy se zkoušet v boji.

A jak ze žáru rozléhá se svit šíř a šíř,
ve světle růžovém tam pne se svatý kříž,
ten kříž v objetí se dívka Pánu klaní
a jak pán z Psiníc chtěl, Pan mocně děvu chrání.

Noc prchla, vzešel den a přišel večer zas,
a tak se vystřídala již dávný věků čas,
ty rody vymřely, jichž vyprávěl jsem osud,
kříž dlouho ještě stál a rupy vidět posud.

O kříži dlouho mluví lid po náš věk,
od kříže prý nazván les ten Křižánek.
Proč ale se ten les vždy mračí a tak chvěje?
snad, že na myslí mu tanou toho času děje.

Použitá literatura:

- Dr. Josef Pekař: Kniha o Kostí, II. díl, kap. I.
Sborník k šedesátinám Dr. J. Pekaře, studie archiváře
Frant. Teplého.
Dr. Josef Pícek: Husitský kostelík na Křižánku, příloha
Věstníku soboteckého 1931.
Dr. Václav Tille: Božena Němcová, kapitola III -
Nymburk.
J. L. Turnovský: Paměti starého vlastence, kap. Malá
garda, str. 162—164.
V. J. Černý: Památník soboteckých rodáků 1882, kde je
otištěna balada Podsemínský mlýn F. V. Jeřábka.
Miroslav Vlach: Sobotka a divadlo, díl I., kap. VII.,
str. 416 — rukopis v archivu města Sobotky.
Karel Syrovátka: Zkáza a pád Křižánku, loutková hra,
hraná v Sobotce 1949 — za režie dr. K. Samšiňáka.

Vladimír Šulc

OBETOVÁNÍ

Z haluzek
vlastovčí hnízda
padají
Nastav dlaně
Klíč nenajdeš
Jen podoby
raněných ptáků
A budeme opakovat
Ještě
dnes v noci
bude výprodej
Sejmeme
škrabošku klauna
s duší zablácenou

ZNAMENÍ VĚTRU

(Pavlu Holekovi)
V doutnání uhlíků
daleká cesta
Když
nad ohrabky
krajinu ovdověla
Je smutno
z ní
A v sakristii
znamení větru
Kostřička noci
zmítá se
Kýve v nás

ZIMA

Hoří
v rezavém listí
Tma louka
chytá holomráž
Všude je bílo
Uhýbám
Na dno
tvých očí
Uhýbám
a sypu sůl

Jiří Najmon

Z minulosti Sobotky ve středověku

Prom. hist. Vladimír Ruda — dokončení

PŘÍLOHA

Přepis záznamu nadační listiny z rukopisu budyšínského fol. 32. (Stadt und Kreis-Bibliothek Bautzen, Gersdorfer Bibliothek, Handschrift Folio No. 32, Bl. 120—121.)

Kostelu v Sobotce litera X 2 v knihách Mikuláš Puchniků (!) etc. všem věrným nyníjším i budoucím, kteříž by tento list viděli, pozdravení věrně v Pánu vzkazuje. Slušné a hodné býti sme uvážili, abychom toho což k rozmnožení služby Boží a spasení duší přináležej, pilně a se vši chtivostí hleděli, a těch myslí kteříž k tomu z velikého náboženství pro dojití odplaty věčného spasení sebe povolně a chtivě vydávají, netoliko abychom v jejich spasitelném předcevzetí (!) potvrzovali, ale i bedlivou práci jich k tomu ponoukali a je v tom rozmnožovali. I znejte, že ctihodný kněz Jan farář v Sobotce nějaký list obdarování jistých platův zahrady cibulné a jiných dvou lánův, a dvanácti honův lesů, k kostelu předpověděnému v Sobotce na pergamentu psanéj z (!) pěti pečeti malejmi okrahlými (!) přitisknutými kteréž na pergamentu visí, jest vydal, v kterémžto všecky věci cele, i s pečeti beze vši poškrny a pohoršení jsou, kterej sme my přijali v tato slova.

My Petr z Wartenbergka, jináč z Kostí a na Radnici z boží našeho, chceme, aby všem nyníjším i budoucím známo bylo tímto listem, že my v (?) slušným rozvážením, zdravou myslí a pamětí jsme k tomu vedeni duchem svobodným, a upřímným ve vsi Havlovicích jednu kopu gr (grošů) českých dobrých stříbrných rázu pražského ve vsi Zápudově L gr. a půl gr. ve vsi Musky (!) 105 gr. v Lhoticích 23 gr. a 8 halířův v Bosni 75 gr. a 8 halířův ročně k zaplacení ač rozdílně totižto o svatým Jiřím polovici, o svatým Havlu druhou; k tomu zahradu cibulní a zelní. Tuž v Bosni 2 lány se dvanácti hony lesů tu v Bosně, kteréž Huneše (!) z Havlovic vpřed jmenovanéjch všech držel a tím vládl právě a rozumně dali sme a dáváme ctihodně(m)u knězi Janovi faráři v Sobotce i jeho potomkům, a toho zboží již jmenovaného s platy oznámenými předpověděnému knězi v Sobotce a jeho potomkům postupujem a postúpili sme, aby on to i jeho potomkové drželi, tím vládl, to spravovali toho na věčné časy užívali a to měli svobodně pokojně a beze vši překážky, kteréžto platy lesy a zahradou předjmenovaný farář v vladařství má. Však my plnou moc předjmenovaných věcí, nám a našim potomkům pozůstávající cele, v přímou vírou slibujeme, již oznámeného faráře a jeho potomkův, v témž předjmenovaném kostele, v tom platu a užitcích, často oznámených, nikdá překážky žádné nečiní, aniž jakou těžkostí uvažovati, nýbrž od každého,

kterýžby překážku činil, již jmenovaného, kněze, a potomkův jeho, v témž zboží, jestliže by potřeba kázala věrně ochraňovati a brániti, jakožto od škůdcův naše(ho) zboží chcem.

Protož často jmenovanéj kněz Jan farář v Sobotce, a jeho potomkové mají chovati vikáře nebo kaplana, každého roku na věčné časy, však na ten způsob aby kaplan čtyři mše jednu blahoslavené Panny Marie, druhou svaté Maří Magdaleny, podle způsobů a řádů téhož kostela třetí za hříchy a čtvrtá za mrtvé k polehčení duší těch, kteří jsou nás předešli také i za dušičky, těch který odpocívají při chrámu v Sobotce, každéj tejdén aby sloužil každéj rok na věčné časy beze vši výminky a příčiny, kteříž by tomu na překážku byli. I jestliže by již oznámenej farář, a potomkové jeho kaplana, na místě správce školního chtěli míti, toho nikoli slušně učiniti nemohou, ale správce školního, vedle starobylého počátku, a zvyklosti, na svém místě budou chovati, předpověděného kaplana, na svůj groš stravou budou opatrovat. Tomu na svědomí a poslnění naše vlastní pečeti, s jistým našim vědomím, a pečeti slovutných Petra z Vrhlov Herršona z Dobrovice vsi (!), Jana, řečeného Ryčyl, Dománka řečeného Kuchka z Milovic svědectví na naši žádost jsou přivěšené. Dán léta Páně 1498 v pátek u vigilí svatého Tomáše apoštola v Kostí položení našem, po kteréhožto listu ukázání vydání a přijetí byli sme od pana Petra z Kostí a kněze Jana ponížene žádání a bez přestání starání.

Co se dotýče již jmenovaného nadání, kteréž jest nahoře vypsané v svecjch puntích (!) rozdílch způsobích a člancích, abychom to ujistiti umocniti upevniti a mocí řádnou toho potvrditi ráčili.

My pak vidouc lítost, a co by v sobě zavíral, vyrozuměvše a zvláště pozorujíc, a vidouc že by s oznámeného nadání nemalý užitek k kostelu v Sobotce a jeho správčům přišel jak v duchovních při službě Boží rozmnožování, tak i v časných při hojnosti potřebných věcí a to pro lehčejší snášení té práce také prozby (!) již oznámených pana Petra z Kostí a kněze Jana šetřice, jakožto slušné spravedlivé z (!) řádem a právem se s rovnávající milostivě jsme (!) se naklonili k již jmenované obdarování, o všecko což svrchu psáno jest v svecjch pu(nk)tích, rozdílch způsobích a člancích tvrdíme, jistíme, pevníme a mocí řádnou potvrzujeme.

A již nadepsané platy a (!) zahradou lány a lesem v předloženém listu vypsané již oznámenému kostelu v Sobotce a jeho správčům přivozujeme, připojujem, přidáváme a jako za jedno děláme; a již ty platy k právu duchovnímu a ne světskému přináležející vyhlašujeme. Toho na svědomí etc. Dán v Praze léta Páně 1499 (!) 21. dne měsíce února.

Kostelu v Sobotce. Litera X. 2 v knihách

Mikuláš Puchniků etc. všem věrným nyníjším i budoucím, kteříž by tento list viděli, pozdravení věrně v Pánu vzkazuje. Slušné a hodné býti sme uvážili, abychom toho což k rozmnožení služby Boží a spasení duší přináležej, pilně a se vši chtivostí hleděli, a těch myslí kteříž k tomu z velikého náboženství pro dojití odplaty věčného spasení sebe povolně a chtivě vydávají, netoliko abychom v jejich spasitelném předcevzetí (!) potvrzovali, ale i bedlivou práci jich k tomu ponoukali a je v tom rozmnožovali. I znejte, že ctihodný kněz Jan farář v Sobotce nějaký list obdarování jistých platův zahrady cibulné a jiných dvou lánův, a dvanácti honův lesů, k kostelu předpověděnému v Sobotce na pergamentu psanéj z (!) pěti pečeti malejmi okrahlými (!) přitisknutými kteréž na pergamentu visí, jest vydal, v kterémžto všecky věci cele, i s pečeti beze vši poškrny a pohoršení jsou, kterej sme my přijali v tato slova.

Mikuláš Puchniků etc.
v Sobotce
Jan Jan farář
v Sobotce

MALECHOVSKÁ POHÁDKA

Nevím už, zdali na Krátkovsku nebo pod Hůrou, Na třech zubech nebo snad Na kozím trkánku a možná že i na Ždánku, zkrátka tam v těch končinách, co lišky dávají dobrý den i dobrou noc, žil na chalupě kocour. Stavení bylo na samotě, kolem jen louky a rokle, pole a les. A tak kocour brousil, kam ho kocouří záměr vedl, a nikdo ho neokřikoval a nezaháněl, jako dělají kočkám lidé ve městech. Ale věděl o něm lesník a pásl po něm. Podezřívá ho, že slídí po malých zajíčkách a králčících a měl pravdu. Jenže taky kocour věděl o lesníkovi a dávání si náramný pozor, aby mu nezkřížil cestu.

Kocour byl krasavec. Od hlavy až do ocasu černý jako lesní tůň, jen na hrudi mu svítila malá bílá hvězdička. Byl mladý, ještě stíhl a kocouří odvahy měl přemíru.

Na chalupě žil taky pes Amík a ten nebyl s kocourem v dobré vůli. To proto, že kocour byl drzoun, pobudá a zloděj. Jednou ukradl Amíkovi nejlepší kostičku z nedělního oběda. Než se Amík vybral z boudy ke své misce, kocour, rychlý jako blesk, smetl pazourou kostičku z misky a sežral ji Amíkovi před nosem, právě tam, kam pes na svém řetěze už nedosáhl.

Amík byl psí důchodce. Žil dříve u staré babičky a ta ho měla ráda. Nosil jí brašnu z nákupu a večer jí zahřívá nohy. Ale babička umřela, Amíka přivedli na chalupu a uvázali k boudě. Žrát dostal, jen co zahnal hlad a někdy, když bylo moc práce, se na jeho oběd i zapomnělo. A tak chudák Amík sedával večer za boudou, kručilo mu v břiše a byl smutný pro babičku. Často si lámal svou starou psí hlavu, proč to je a jak to přijde, že psi i lidé jsou a pak najednou nejsou, někam odejdou a už je nikdo nespátí.

Jednou v zimě se stalo, že se kocour domů nevrátil. Ani večer třetího dne nepřišel. Noc již jiskřila hvězdami a mrzlo až se v dálce hory modraly. Mráz zalézal Amíkovi za pazoury. Chvilí přešlapoval, pak krátce štěkl, aby učinil službu zadost a zalezl do boudy. Po psím způsobu se stočil do klubka, položil hlavu ke břichu mezi tlapy a usnul. Bylo ticho, daleké a nesmírné jako sama zimní noc. Jen sova časem zakvílela hluboko v lesích.

Když se noc převážila k jitra a táhlo na třetí, Amík

najednou zavěšil plným čenichem. Co to? Známy pach a blízko boudy! A než domyslel, žalostně to venku zamňouklo. Amík vystrčil z boudy hlavu. Co by pes doskočil, ležel na sněhu natažený černý stín. Byl to kocour. Tlamu měl zkrvavenou, v boku ránu a levou zadní nohu přeraženou.

Dívá se Amík na kocoura a neví si rady. „Cos to jen vyváděl, že tě tak zřídili? Přiznej se, že jsi se rvall! Přiznej se, že jsi loupil! A od čeho máš tu krvavou tlamu?“ Ale kocour neodpovídal a nepřiznal se. Nemohl. Byl už bez sebe a vypadalo to, že mele z posledního.

„Patří mu to,“ pomyslel si Amík. Za všechny jeho zlodějny a lotroviny. Ale po chvíli se v Amíkovi hnulo psí srdce a kocoura se mu zželelo. „I když nezdechne,“ řekl si, „do rána v tom mrazu nevydrží, zmrzne na kost.“

Natáhl svůj řetěz, jak jen mohl. Marně. Obojek se mu už zadíral do krku, ale k černému stínu nedosáhl. Kocour ležel právě tam, kde nedávno sežral ukradenou Amíkovi nedělní kostičku. Ale na to už Amík nevzpomněl. Bylo mu kocoura líto čím dál více a přemýšlel, jak mu pomoci.

A najednou dostal nápad. Prodloužil řetěz o své tělo, tak že se ke kocourovi obrátil zadkem. A tu již byla práce snadná. Vzepřel se na přední tlapy, zadní natáhl jak jen mohl a pak jedním švihem si přitáhl bezvládné kocouří tělo ke své tlamě. Uchopil je opatrně do zubů a zanesl k sobě do boudy. —

Dva dny pes z boudy nevyšel. „Je špatný,“ říkal hospodář, „dlouho už nevydrží. Sotva k misce vyleze, i to žrádlo si už tahá do boudy.“ Ale Amík špatný nebyl. Měl doma pacienta...

Když třetího dne ráno hospodář vykročil na zápraží, velmi se podivil. U psí boudy snídali dva. Pes Amík a s ním chromý ztracený kocour. Svorně se o snídání dělili. Když byli hotovi, kocour se olízl, vděčně se oťel Amíkovi o hruď a odblhel se zase do boudy. A hluboké oddané psí oči se zamžily radostí.

Od té doby už kocour neloupil a také Amíkovi kostičky nekradl. A když bylo moc zima, chodíval k Amíkovi do boudy spát. MNk

Začalo to před 40 lety

Je zvykem ohlédnout se při kulatém výročí zpět. Stopovat počátky, sledovat úspěchy i neúspěchy, hodnotit a bilancovat. Někdy to bývá obtížné. Ne vždy jsou zachovány spolehlivé prameny. Lidská paměť klame, třebaže vzpomínky pamětníků jsou nenahraditelné (v písemnostech se málokdy zachovávají různé ty příběhy všedního dne, veselé historky apod.). Se všemi těmito problémy se setkáváme i při pátrání po počátcích sobotecké kopané. Pamětníci ledacos vědí, mnohé napoví stará fotografie, stručné výsledky a referáty z tisku. Nejcennější je kniha zápisů o schůzích SK Sobotka z let 1932—1942, kterou uchoval pan Zahradník. Připomeňme si podle ní alespoň ve stručnosti prvních deset let soboteckého fotbalu.

Ustavující schůze SK Sobotka se konala 12. února 1932 v hotelu Turistů. Prvním předsedou byl zvolen JUDr. Čeněk Černý, podle Dolnobousovského SK byly upraveny stanovy klubu, ředitel Josef Fejfar navrhl klubový odznak s Humprechtem, klubovými barvami se staly bílá a modrá (podle městských barev). Dresy měly bílá trička a modré trenýrky, až později přibýly dresy červené.

Největší starosti byly se získáním hřiště. Hovořilo se o poli pod jatky, o parcele pod tenisovým hřištěm studentů, nakonec po delším jednání si klub propachtoval od města louku pod Humprechtem „U dubu“. Městská rada zamýšlela, že hřiště bude společně užívat SK Sobotka, Sokol, DTJ, SSS, Hasičský sbor a Selská jízda, podařilo se však udržet pozemek jen pro kopanou. Později bylo hřiště ještě rozšířeno, odkopány břehy, zasazeny vrby a postaveny lavičky. V sousedství měla být podle návrhů některých členů vybudována hřiště pro odbíjenou, házenou a lehkou atletiku, ale tyto sporty se nikdy dlouho nepěstovaly (stejně jako kuželky a stolní tenis). Pouze každým rokem v zimě se hřiště proměňovalo v kluziště a byly i vážné pokusy o zavedení ledního hokeje.

Ale vracet se k počátkům. Plocha na louce pod Humprechtem byla upravena, hráči začali trénovat a 15. května 1932 došlo k slavnostnímu otevření hřiště. Byl právdem městem s kapelou a nastoupili budoucí věční soupeři: nejprve dorosty a pak první mužstva Dolnobousovského SK proti SK Sobotka.

Po slavnosti nastaly všední dny plné starostí. Největším

problémem byly vždy peníze. Ty se získávaly nejrůznějšími způsoby. Zdrojem příjmů byly členské příspěvky (členů klubu bylo 100—150) a dary majetnějších členů, dary soboteckých rodáků (roku 1934 věnovali na úpravu hřiště 1150 Kčs), výtěžky ze zápasů, vstupné z kluziště, r. 1934 se pořádala exhibice v boxu, r. 1935 přednáška redaktora Josefa Laufra, byly provize z prodeje losů a hlavně výtěžky z každoročně pořádaných karnevalů, posvícenských, mikulášských a silvestrovských zábav i jiných večírků. Ale i tak bylo příjmů málo, dlouho nebylo možné postavit řádné kabiny a situaci dobře charakterizuje zápis ze schůze 5. května 1933: „Kolega Tůma žádá o dva ručníky, aby se mužstvo mohlo po zápase utířít!“

Přes všechny potíže zapustila kopaná v Sobotce v poměrně krátké době pevné kořeny. Již v prvním roce bylo sehráno 52 zápasů, v roce 1933 bylo 55 zápasů atd. Současně působilo až 5 mužstev: I. a mužstvo, rezerva, staří páni, dorost a benjamínci. Populárními hráči v těchto prvních letech byli A. Seidl, Bř. Turek, Šnýdr, Tomáš, Smetana, Semecký, Tůma, V. Rulc, Horák, J. Borovička, St. Vrána, Hájek, Goldbach, Dráb, Kaňka, Mareš, Kosina, Klímové, Janatkové, Hejn, Bacovský, Pelc, Kvapil atd. Trenéry byli B. Novotný, F. Tomek, O. Cínkejs, J. Pítner aj.

V roce 1933 vstoupil klub do Československé asociace fotbalové, byl zařazen do Pojizerské župy a začala mistrovská utkání s Kopidlmem, Libání, Dymokury, Křincem aj., střídána přátelskými zápasy s Bakovem, Turnovem, Rovenskem atd. Vždyť tehdy měly fotbalová mužstva i vesnice — Rokytičany, Žďár, ba i s Osekem se hrálo.

Přišla slavná vítězství — třeba počátkem sezóny 1936/37 nad Oskořínkem 8:0. Přišly i kruté porážky, rozpory mezi hráči, nesrovnalosti ve výboru. Přišly i první župní tresty. Poprvé za posvícenský zápas s Kopidlmem r. 1933 (klub měl na 14 dní zastavenou činnost, zaplatil 50 Kč pokuty a dva hráči byli distancováni).

Největší starostí měl vždy výbor. Tvořilo ho několik obětavých jedinců v čele s dr. Č. Černým, kterého po jeho onemocnění r. 1936 vystřídal J. Heinzl (dr. Černý byl jmenován čestným členem klubu). Sekretářem byl Robert Tichý. Celých deset let. Ale dovedl také uplést brankovou síť nebo vzít do ruky krumpáč. Celých deset let byl také

Josef Vrána jednatelem a Oldřich Beneš se staral o všechny zábavy. A byli zde další: Jan a Josef Fišerové, Fr. Černý, Jar. Veselý, Jos. Havlík, dlouholetý pokladník Hubert Felbinger, Adolf Ptáček, Jos. Jindra, Jos. Mrva, Čeněk Pekař, V. Holan, Fr. Hejn, Ant. Volf, Lad. Houzvička, Ed. Slavík, B. Novotný.

Mnozí hráči i funkcionáři, kteří zakládali SK Sobotka a působili v něm prvních deset let, již odešli navždy nebo

se odstěhovali ze Sobotky. Mnozí by si ale mohli vzpomínat a oživit suchá fakta jednatelské knihy. A ti mladší by mohli napsat další kapitoly z novější historie sobotecké kopané. Těchto několik řádků by je k tomu mělo podnítit. Věříme, že na jejich vzpomínky nebudeme čekat marně jako marně čekáme na zprávy o současné kopané v Sobotce.

K B

KAPLIČKA V PŘÍCHVOJI

V obci Příchvoji je na návsi slohově vzácná a památná barokní kaple. Od její poslední opravy uplynula již hezká řádka let. Podle zápisů v místní kronice je známo, že občané Příchvoje byli v minulých stoletích velmi nábožní, o čemž svědčí ochota, s jakou odváděli desátky na postavení kaple. Původní byla dřevěná. Rok výstavby není v kronice uveden. Tato dřevěná kaple byla pře 200 lety přestavěna na zděnou, v roce 1769 vysvěcena a zachovala se až do dnešních dnů po několika opravách.

První služby boží se v této kapli konaly v uvedeném roce na Petra a Pavla. V roce 1878 byla opravena věžička kaple a dáno nové oplocení, 1899 pozlacen a opraven v kapli oltář za 100 zlatých a celá kaple opravena. Roku 1908 zakoupen pozlacený kalich a později zakoupeno harmonium.

Od posledních oprav uplynulo již přes 70 let a kaplička, někdejší ozdoba obce, začala volat po generální opravě. Potřebovala opravu trámů, věžičky, střechy, fasády i oplocení.

Jelikož se jednalo o zachování kulturní památky, rozhodl se nynější MNV v Markvarticích, že je nutné v rámci akce Z tuto památku přednostně opravit. Ve spolupráci s odborem kultury ONV se v minulém roce začalo s opravami. Kaplička bude řádně za spolupráce místních občanů opravena v předpokládané částce asi 60 000 Kčs.

Vl. Michal

Nepřívěcký Kostelík se zvonicí

Foto: Jaromír Kuchař

● **Obě tradiční slavné poutě** v našem kraji — vlčopolskou a nepřívěckou — máme letos opět za sebou. Poučné bylo jejich srovnání. Vlčí Pole zažilo 30. dubna skutečně slavný den, plný toho správného poutového rámusu, vyvolávání a veselí. Bylo zde skoro 20 různých stánků a atrakcí a výborná nálada. Zato v Nepřívěci jsme o týden později napačítali jen dvě stělnice, houpačky, kolotoč a dva

kramky. Víme, že se místní požárníci snažili o co nejlepší přípravu, zajistili i Příchvojanku k večerní muzice, uklidili obec, ale Jednota opět zklamala. Zřejmě je asi z Nepřívěce do Nové Paky daleko a tak vedení Jednoty nemá o akci v malé obci zájem. Asi by se měli jít poučit ke kolegům do Mladé Boleslavi, pro něž je Vlčí Pole také zapadlé, ale přesto na ně nezapomínají.

LITERÁRNÍ ZE SOBOTECKA

FRANCESCO CARATTI, DOLNÍ BOUSOV A HUMPRECHT

Ve čtvrtém čísle časopisu Umění z roku 1971 píše Miroslav Korecký o Carattioho stavbách zájezdního hostince na černínské trase Kosmonosy—Praha ve Vinoři a rybářské chaty v prostoru rybníků u Dolního Bousova. Stavba lovecké a rybářské chaty je pro nás zajímavá ze dvou důvodů. Nejdříve proto, že podobný typ bychom hledali až v době daleko novější a pak hlavně z toho důvodu, že jde o místo úzce sousedící právě se Sobotkou. Hned na začátku si však musíme postesknout, že se u plánů, uložených v černínském archívu v Jindřichově Hradci (sig. VI Bb/2a), nezachoval ani zřejmý situační náčrt, takže nemůžeme určit, kde byl onen „fišhaus“ vlastně umístěn.

Z článku vyplývá několik základních faktů. V srpnu 1672 žádá Humprecht Jan Černín Francesca Carattioho o nakreslení malého obydlí pro rybolov a honbu. Smlouva se zedníkem je uzavřena již v březnu 1673. Stavba pokračuje z počátku poměrně rychle a v listopadu téhož roku je pod střechou. Pak ale dochází ke značnému zpoždění pro nemoc Carattioho a celá budova i s interiéry je dokončena až na podzim roku 1677. Dokončení se nakonec nedožívá ani stavebník, ani architekt. Dům byl jednopatrový, s půdorysem o poměru 2:3 a s pěti okenními osami v průčelí. Dveřmi se vcházelo do chodby, po jejichž stranách byly místnosti vytápěné kachlovými kamny. Z téže chodby šlo schodiště do poschodí, kde dispozice byla podobná. Z plánů vyplývá, že stěny prvního patra byly daleko slabší, z čehož autor usuzuje, že mohly být sroubené. Střecha pak byla jednoduchá, valbová. Ve snaze dopátrat se odpovědi na otázku lokalizace stavby, jsme prozkoumali mapu kosteckého panství z padesátých let 18. století. Avšak mezi množstvím rybníků, které v té době Dolní Bousov obklopovaly, se nám její stopy nepodařilo nalézt.

Miroslav Korecký však ve svém článku nadhazuje ještě jednu otázku. Zmiňuje se o těžké nemoci, která postihuje Carattioho v roce 1673 a která mu ani nedovoluje navštěvovat stavby pro Humprechta Černína nejdůležitější. Architekt největšího černínského díla, paláce na Hradčanech, nebyl ani schopen dojet na jeho staveniště, aby na místě rozhodl o hlavní římse. Konal jen velmi výjimečné a pro průběh staveb důležité cesty. A jednou takovou výjimečnou cestou je i inspekce na Humprechtě. Proč však tak těžce nemocný architekt jede právě do Sobotky? Autor si odpovídá hypotézou, která stojí za přemýšlení: „zda odpovídalo tak progresivní pojetí mohutné stavby válce nad oválem i mistrovská situace Humprechta v krajíně uměleckému a tvůrčímu standardu a šíři koncepce Carla Luragha, s nímž kontrakt na stavbu byl sepsán v roce 1666?“ Tolik autor. K onomu závěru se autor článku v Umění dostává na základě předchozích zkušeností z průzkumu archívních materiálů, týkajících se jiných staveb, hlavně pak stavby malostranské jezuitské koleje. V druhé polovině 17. století se často překrývají jména Caratti, Orsi a Luragho. Přitom Luragho vystupuje spíše jako stavitel a podnikatel. U mnoha plánů je rovněž problematické autorství, neboť nebývají podepsány. Některé stavby navrhují na příklad paralelně Orsi i Caratti, a jestliže v sedmdesátých letech převládá spíše první, není to záležitost větší kvality, ale právě nemoci Carattioho. Jede tedy v roce 1674 Caratti na inspekci stavby vlastní nebo Luraghovy?

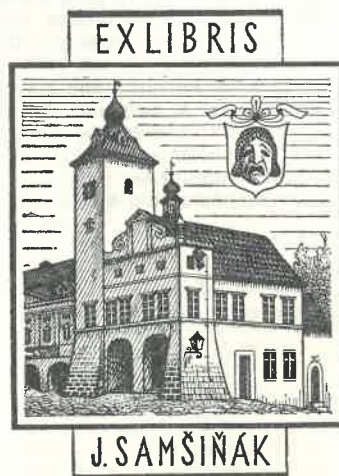
Je otázkou budoucnosti (práce bude v první řadě záležet v dokonalém prozkoumání černínského archívu historikem umění), zda nepozměníme datum založení Humprechta a jméno autora plánu této stavby. Myslíme si totiž, že by tento unikátní zámek za podrobnější monografii jistě stál.

Josef Prokop

● Článek o současném stavu Humprechta najdeme v Lidové demokracii 26. V.

● Karel Kinský: Třicátý druhý soubor exlibris. Svůj poslední soubor připravil Karel Kinský ještě před svou smrtí a záměrně ho věnoval svému rodišti. Shodou okolností se vydání zdrželo tak, že se stává příspěvkem k letošnému slavnostnímu turnovskému roku. V době, kdy soubor vznikal, byl již Kinský na konci svých tvořivých sil. Použil proto svých starších obrázků, někde se spokojil jen jejich reprodukcemi, k nimž připojil nutný text. Jednotlivé listy jsou tedy vlastně nepravými exlibris. Jejich komplex tvoří však krásný přehled vývoje Kinského grafické činnosti, v němž můžeme stopovat cestu výtvarníka za čistotu grafického výrazu. Zaměření na Turnov bohužel vyloučilo zařazení některého z tzv. čistých exlibris, která v Kinského díle zaujímají nejvýznamnější místo.

Čteme-li jména majitelů jednotlivých listů, poznáme brzy, že soubor byl míněn i jako pozdrav přátelům, třebaže v době vzniku mohl Kinský sotva tušit, že se stane pozdravem posmrtným. Tři listy mají vztah k Sobotce: Exlibris O. Hradečný představuje kostel podle vyobrazení v soboteckém graduálu, domněle nejstarší vyobrazení kostela sv. Mikuláše v Turnově. Tentýž kostel se pak objevuje i v rekonstruovaném obraze starého Turnova na exlibris Jiří Brabec. A konečně na exlibris J. Samšiňák je stará turnovská radnice, jak ji r. 1620 postavil Petr Vlach ze Sobotky. S.

Karel Kinský:

Exlibris

Jana Samšiňáka.

442. exlibris,

kteřé Mistr vytvořil.

Zinkografie

● Úryvky ze Šrámkových básní Náš mlčící voják a Šťastné vydchnutí cituje Rudé právo 6. V.; báseň Lidice otiskují Zemědělské noviny 6. V.

● Šrámkova gymnasiální studia v Roudnici připomíná Svobodné slovo 26. V. Zde najdeme i kladnou poznámku o našem časopise.

● Program letošní Šrámkovy Sobotky a Šrámkova Písku připomínají Učitelské noviny č. 20.

● Kresby Václava Špály reprodukuje Svobodné slovo 1. V. a Nové knihy č. 20.

● Rozmluvu s Jiřím Najmonem o mladé poezii otiskuje Mladá fronta 11. V.; o jeho úspěšné účasti v literární soutěži Terezy Novákové v Proseči píše Svobodné slovo 24. V.

● Báseň Edvarda Pergnera Holčičí píseň najdeme v Zápiskůku č. 7.

● 65 let Jana Veselého připomíná Lidová demokracie 19. V.

● O založení odboru přátel SK Slavia v Sobotce se dovídáme ze Zpravodaje SK Slavia 4/72.

● Fotografie Semtinské lípy otiskuje Mladý svět č. 21; snímek Trosek najdeme v Rudém právu 25. V.

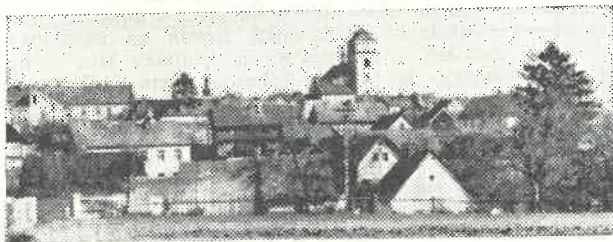
● 37. číslo Domousnického zpravodaje z 13. V. 72 přináší pokračování podrobného soupisu pomístních jmen obce a množství zpráv ze soudobého života.

● V květnových číslech Předvoje najdeme zprávy o májových oslavách v Sobotce a výňatek z mladějovské kroniky z r. 1945 [6. V.], zprávu o práci MNV Libošovice [19. V.], článek JUDr. O. Martince o zdravotnických družinách ČČK, materiály k zahájení turistické sezóny v Českém ráji, zprávu o návštěvě družstevníků z NDR na Sobotecku, drobné glosy o Kosti, Semtinské lípě, mladějovském ZOU atd. [26. V.].

● JZD Nástup Staňkova Lhota se sídlem v Sobotce vydalo již svůj 5. družstevní zpravodaj, v němž najdeme podrobný rozbor hospodaření JZD za rok 1971.

- Pobyt K. V. Raise v Sobotce připomíná Pochodeň 6. V.
- **V květnovém čísle Bousováka** je zajímavý článek Františka Jelečka o opravě bousovského kostela, článek Fr. Ždánského o hudební tradici v Bousově, dva články J. Kozáka, ukázky ze školního časopisu Plamínek, drobné zprávy o pobytu labutí a čápů na Bousovsku a mnoho příspěvků ze současného života.
- **Zdeněk Kalista: Karel IV. — jeho duchovní tvář** (Vyšehrad 1971, 253 str.). Nevšední publikace předního českého historika, která sleduje duchovní odkaz velkého českého panovníka.
- **Milenky, ženy, matky** (Československý spisovatel 1972). Antologie obsahuje také Šrámkovy verše Žena, Dívka a Splav.
- Nové vydání **Breviře lásky**, který v uspořádání M. Floriána vydal ČS Praha 1971, obsahuje báseň Fráni Šrámka Neopatrný a kresbu Václava Špály.
- **První z publikací**, která spatří světlo světa při příležitosti letošních oslav 700 let Turnova, je drobná skládanka Turnov — Český ráj, kterou s trojjazyčným textem vydalo nakladatelství Orbis Praha. Je na ní mapka Turnovska a několik barevných fotografií, mezi nimi i Trosky a Kost.

Sobotecká všehochuť

- **Květnové oslavy** začaly letos v Sobotce vlastně již 27. dubna, kdy ve Střediskové knihovně přednášela prof. Věra Kratochvílová z PF Hradec Králové o 1. máji v české poezii. Její slova provázeli recitací členové RSSD a posluchač PF J. Novák. Tradičně pak proběhlo pálení ohňů 30. dubna a nastalo krásné ráno 1. máje. Od nádraží na náměstí prošel průvod školní mládeže, pracujících ze závodů i okolních JZD, zpestřily jej krojované složky sportovců, zdravotníků, Baráčníků, Svazarmu atd. a na závěr jela nová mechanizace kooperačního sdružení JZD ze Sobotcka. Po projevu poslance ČNR J. Izáka z Hořic a zdravotníka sovětského důstojníka se konal na náměstí koncert. — 6. května navečer se pořádala opět za velké účasti dětí i dospělých lampiónová průvod ke hřbitovu, byly položeny věnce k památníku padlých z I. světové války a ke hrobu rudoarmejců. A konečně 13. května projeli vyzdobeným městem účastníci letošního Závodu míru, nadšeně pozdravováni občany. Jistě se jim jelo dobře po vyčištěné vozovce a po novém bezprašném povrchu silnice od Sobotky k Jičínu. Jen ty „fleky“ na dlážděném průtahu přes město jim asi mnoho radosti nepřipravily. Někteří z diváků poznali v doprovodném voze Čs. televize i redaktora Jarku Suchánka.
- **Na programu veřejného plenárního zasedání MěstNV** v Sobotce 11. května bylo hodnocení práce MěstNV (část zprávy místopředsedy MěstNV V. Linhartu jsme otiskli) a kontrola plnění jednotného kulturního plánu. K připomínkám občanů se vyslovil i přítomný místopředseda ONV M. Bartoň.
- **Rodáci a přátelé ze Sobotcka** usedli v Praze a okolí se sešli naposledy před prázdninami 22. května v Náprstkově muzeu, kde vyslechli zajímavé vyprávění ředitele tohoto muzea dr. Václava Šolce o jeho cestách za jihoamerickými Indiány. Přednáška byla doprovázena barevnými diapozitivy. Po ní vyslechli přítomní vzpomínku k 95. výročí narození ředitele Jana V. Šolce z úst Mileny Kovářové a četné zajímavosti ze Sobotcka. Jsme rádi, že se rodácký kroužek má čile k práci a těšíme se na podzimní akce.
- **Setkání po 25 letech.** Snad to ani není možné, že je to již čtvrt století, co opustili soboteckou měšťanskou školu ti rozjaření žáci, kteří se znovu sešli na Poště 27. května 1972. Slétlo se jich z chlapecké i dívčí třídy celkem 42, tedy daleko víc, než pořadatelé očekávali. Sobotka, říkali ti z nejvzdálenějších míst, má nějaké kouzlo, přitahuje, vábí k neustálým návratům a nutí ke vzpomínkám. Setkání bylo veselé, rozloučili jsme se

až o půlnoci v příjemném prostředí Pošty při sobotecké hudbě. Věříme, že se mezi námi neunavili ani naši přítomní učitelé a učitelky řed. Vlasta Kubánkové, Drahomíra Bílková-Kyzivátová, Anna Hejnová, Josef Macoun a Oldřich Líman. Trvalou vzpomínkou na setkání budou fotografie, na nichž zvěčnila naše setkání paní Tichá. Tento snímek s naším Humprechtem v pozadí bude lákat k opakování srazu.

Dagmar Balcarová P. S.: Toto setkání zorganizovaly Dagmar Balcarová a Božena Janátková, jimž účastníci schůzky děkují za jejich nápad a obětavost. — Redakce se omlouvá paní učitelce Anně Hejnové, že její jméno nebylo omylem uvedeno při setkání absolventů z r. 1945 (viz ZŠS 1972, str. 38).

● **Koncerty na Kosti**, které byly tak úspěšně zahájeny v loňském roce, se letos opět uskuteční. 2. července zde vystoupí Sdružení pražských pozouněří, 22. července komorní soubor Filmového symfonického orchestru Lyra nova (s pořadem ze skladeb L. Koželuha, J. Kř. Vaňhala, Jos. Haydna aj.) a 12. srpna Collegium flauto dolce (se skladbami, které se hrály na královských a knížecích dvorech v XVI. a XVII. století). Začátky jsou v 16.30 hodin, na každý koncert bude vypraven autobus ze Sobotky (informace v Knize) a z Turnova (informace v muzeu).

● **30. výročí vyhlazení Lidic** vzpomněla Československá televize mj. 11. června v Nedělní chvíli poezie uvedením Šrámkovy básně „I do ticha Lidic zmučených“ v přednesu B. Dolejšové a Jar. Satoranského.

● **Divadelní soubor SZK z Bystrice u Benešova** uvedl Šrámkův Měsíc nad řekou s velkým úspěchem na okresní přehlídce LUT ve Vlašimi. Při této příležitosti předali Bystričtí přítomným zástupcům OB Sobotka album fotografií z této inscenace pro Archiv Fráni Šrámka v Sobotce.

● **Další krátký film o Fráňovi Šrámkovi** připravuje režisér Vít Olmer. Snímek se bude jmenovat Křižovatky světa a cesty domova, autorem scénáře je Josef Bouček. Dokumentární záběry o Šrámkově životě a díle se zde budou střídát s filmovými obrazy Písecka a Sobotcka. V Sobotce pracovali filmaři ve dnech 12.—14. května 1972, natočili mnoho záběrů ve Šrámkově domě, práci v exteriéru však ztěžovalo deštivé počasí.

● **XVI. Šrámkův Písek** se konal od 16. června 1972 jako národní přehlídka mladých dramatických kolektivů a souborů jevištních forem.

● **Illas nár. umělce Václava Špály** jsme slyšeli 23. května v Československém rozhlasu. Vyprávěl o své tvorbě při příležitosti 60. narozenin. Tento snímek patří k nejvzácnějším materiálům rozhlasového zvukového archivu.

● **Zasl. umělec Cyril Bouda** obdržel čestný turistický oblastní odznak Českého ráje.

● **Mladá zpěvačka Zdena Lorencová** navštívila 24. května zámek Humprecht a na jeho ochozu nazpívala písničku pro televizní vysílání. Velmi se jí líbila ozvěna v hodovní síni a prý si pro ni přichystá vhodnou píseň.

Ředitel J. V. Šolc (k článku v minulém čísle)

● **Jiří Najmon získal první cenu** v oboru poezie v letošním ročníku literární soutěže Proseč Terezy Novákové za básnickou sbírku pro mládež Podoby.

● **Miroslav Louda ze Sobotky** je prvním řidičem sobotecké provozovny ČSAD který ujel milion kilometrů bez nehody. Jubilejní jízdu uskutečnil 30. května 1972 na pravidelné autobusové lince Jičín—Sobotka—Turnov. Tři čtvrti milionu kilometrů bez nehody dokončil nedávno další sobotecký autobusák, Ladislav Šolc.

● **V sále Syrovandy v Sobotce** pořádá SSM Jednoty Nová Paka výstavu samorostů a bytových doplňků ze dřeva manželů Vokálových ze Sobotky, pod názvem Dřevo, kouzlo přírody.

● **Okresní pionýrský sraz** se konal v Sobotce za účasti poslankyně FS Věry Seidlové z Nové Paky, ved. taj. OV KSČ J. Punčocháře a předsedy ONV Fr. Purkerta z Jičína i dalších hostů a pionýrů z celého okresu ve dnech 9. a 10. června. V pátek prošel Sobotkou průvod od nádraží na stadión, kde přítomní vyslechli projevy vedoucích činitelů a další páteční a sobotní program byl vyplněn kulturními a sportovními pořady.

● **V předvečer Mezinárodního dne dětí** pořádala pionýrská skupina při ZDŠ v Sobotce pálení mírového ohně na hřišti za sokolovnou.

● **Osłavy Mezinárodního dne dětí** proběhly v Sobotce v neděli 4. června. Od sokolovny na stadión prošly děti v průvodu a pak se veselily celé odpoledne na stadiónu, kde pro ně obětaví pořadatelé ze Sdružení rodičů a přátel školy připravili mnoho atrakcí. Na závěr byl sehrán fotbalový zápas.

● **Veřejnou dětskou akademii** uspořádala ZDŠ v Sobotce 23. června. Naplněnému sálu sokolovny se představily děti ze všech tříd v pestrém pásmu písní, scének, hudby, recitace a tělovýchovných vystoupení. V přílehlém malém sále byla přístupna výstavka dětských prací.

● **Koncem května** navštívila Sobotecko delegace kooperativního sdružení z Berlstedtu v Výmaru. Vyměnili si zkušenosti s vedoucími pracovníky kooperativního sdružení JZD Sobotecka a pozvali je na konec června na návštěvu do NDR.

● **Muzeum Českého ráje v Turnově** se zapojilo do oslav 700 let Turnova krásnou jubilejní výstavou. Mezi exponáty zaujímá přední místo i graduál, zakoupený od Turnovanů r. 1613 Václavem z Lobkovic pro Sobotku. Scénář ředitele Jana Knoba, CSc., i výtvarné řešení Evy a Ivana Krejzlíkových jsou ukázkou příkladné muzejní práce.

● **S radostí kvitujeme rostoucí péči**, kterou věnují někteří občané Sobotecka lidovým sochám v okolí svých obcí. Namátkou uvádíme kapličku v Mrkvojedě a u Bablyonu, sochu za Vránovou atd. Někdy postačí ke zkrášlení i několik zasazených květin, jak dokazuje Kolářův křížek u Zajakur nebo pomníček padlých z r. 1866 u Ohařic. Budeme rádi, když nás čtenáři upozorní na další příklady a na jména občanů, kteří se o tyto památky pěkně starají.

● **Generální oprava sobotecké školy** si vyžádala nouzové umístění některých tříd ke konci školního roku. Učí se v sokolovně, na zdravotním středisku, v mateřské školce, ve školní tělocvičně, v dílně i v pavilóně školní družiny. Obtížná situace bude pokračovat i v příštím školním roce.

● **Vědecká hodnota kandidáta chemických věd** byla udělena 22. června 1972 v sále Domu umělců v Praze ing. Radko Volfovi ze Sobotky.

● **Doktorem přírodních věd** se nedávno stal promováný geograf Leoš Jeleček z Dolního Bousova, odborný pracovník Ústavu českých a světových dějin ČSAV v Praze.

● **Kulturní kalendář jednou větou:** 8. VII. 1932 zemřel ředitel Josef Bureš, redaktor Věstníku soboteckého. 24. VI. 1917 byla otevřena sobotecká lékárna. 25. VI. 1907 vznikl Ženský klub v Sobotce. 30. VI. 1957 byla odhalena Šrámkova busta na soboteckém rodném domě básníkově. 1. VII. 1952 zemřel národní umělec Fráňa Šrámek. 2. VII. 1942 byl popraven univ. prof. MUDr. Hynek Pelc ze starého soboteckého rodu. 15. VII. 1967 byl nalezen kostecký poklad mincí. 18. VII. 1877 zemřel sobotecký rodák ing. Josef Schnirch, stavitel železnic. 19. VII. 1842 se v Sobotce narodil redaktor Josef Hrdlička. 25. VII. 1832 zemřel na Mladějově zakladatel české techniky prof. František Gerstner.

● **Družstvo zemědělského učiliště z Mladějova** zvítězilo 4. května v Telčicích v krajském přeboru učňů zemědělských a lesnických učilišť v odbíjení.

● **Další výsledky soboteckých fotbalistů:** zvítězili nad Trutnovem B a nad Horní Brannou shodně 2:1 a nad Dětenicemi 4:1, remizovali s Rokytnicí 2:2 a prohráli s Milíčovsi a s Jilemnicí 0;1 a s Vrchlábím 2:3.

● **40 let kopané v Sobotce** oslaví oddíl kopané TJ Sokol Sobotka v neděli 16. července na stadiónu, kde se mj. uskuteční utkání starých pánů proti starým pánům z Jičína a pak nastoupí I. mužstvo proti bývalým internacionálům Slavie Praha.

● **Klub turistů TJ Sokol Nová Paka** připravil II. turistický sraz na Šrámkově Sobotce. 2. VII. se ho zúčastní turisté z Nové Paky, Jičína, Mladé Boleslavi, Turnova atd. Sraz mají v Libošovicích, odkud se vydají na Kost, Plakánkem do Sobotky, prohlédnou si Šrámkův dům, zúčastní se poetického odpoledne a na závěr se podívají na Kost na koncert Sdružení pražských pozauněří.

● **Siatky:** 21. IV. v Jičíně Jana Samšišáková a Jiří Stolín, oba ze Sobotky. 22. IV. na Sychrově Libuše Novotná z Hubojed a František Kudrnáč z Krčkovic. 27. IV. na Sychrově Miloslava Hokešová z Libošovic a Václav Jirků z Příchvoje. 3. VI. na Sychrově Jana Podzímková z Dolního Lochova a Jaroslav Šolc z Čálovic; v Sobotce Dana Ulrychová z Hubojed a Lubomír Kozák ze Skařišova. 10. VI. v Sobotce Eva Oupická a Ladislav Houžvička, oba ze Sobotky. 30. VI. v Sobotce Častava Dolenská z Mladé Boleslavi a Jindřich Šlechta z Liberce. 8. VII. v Sobotce Blanka Ulrychová ze Sobotky a dr. Leoš Jeleček z Dolního Bousova. 26. VI. na Staroměstské radnici v Praze Věra Nezbedová a Václav Kamelský z Prahy.

● **Ing. Antonín Otmar** z Prahy oslavil 9. června šedesátiny. Vzpomínáme při této příležitosti vděčně jeho spolupráce s naším Zpravodajem a přejeme mu, aby se stále více rozrůstala jeho sbírka dokumentačního materiálu o Troskách.

● **Naše blahopřání** zalétá tentokrát do Trutnova a do Olomouce. Do Trutnova poněkud opožděně, protože notář Jan Veselý oslavil 65. narozeniny již 20. května a my o tom nevěděli. I on patřil od mládí k aktivním členům sobotecké studentské družiny a na své rodné město nikdy nezapomněl, i když již dlouhá léta působí v pohraničí. — O deset let starší je ing. Josef Brixl [nar. 17. VI. 1897], vesecký rodák, jeden z několikačlenné sobotecké kolonie v Olomouci. Také on rád zavítá do rodného kraje, kdykoliv je to možné. Oběma hodně zdraví!

● **90 let se dožívá** 11. června 1972 pan František Hruša, lesní hajný v. v. z Meziluzí. Do dalších let hodně zdraví přejí vděčně dcery.

● **Sobotečtí jubilanti:** 80 let se dožívá 20. VII. Tomáš Smíšek ze Sobotky. 75 let oslavují 12. VI. Anežka Hányšová, 14. VI. Jan Krabáč a 29. VI. Pavla Ptáčková ze Sobotky. 70 let se dožívají: 15. VI. Eleonora Langová, 18. VI. Lidmila Podobská, 11. VII. Marie Zahradková a 29. VII. Alois Jirků ze Sobotky, 2. VII. Miloslav Kutmon z Mladé Boleslavi a 11. VII. Josef Ron ze Stěblovic. 65 let se dožívají 20. VI. Anna Kaplanová, 16. VII. Gustav Kubů a 29. VII. Josef Goldbach ze Sobotky.

● **Nejstarší občanka Sobotky** Ludmila Kolesová zemřela 15. května 1972 ve věku 94 let. Nyní je nejstarší občankou města Anna Kyzivátová, které bude letos 93 let. Je zajímavé, že také její matka Barbora Hortlíková, která zemřela r. 1946 ve věku 96 let, byla nejstarší občankou města. V celé sloučené obci Sobotka je nyní nejstarší občankou Františka Picková z Lavic, která je ještě o dva měsíce starší než paní Kyzivátová. Nejstarším mužem v Sobotce je Václav Hošic, kterému bude 89 let. Nejstarší občankou celého Sobotecka je Marie Honysová z Markvartic, která v únoru oslavila 99. narozeniny.

● **Úmrtí:** 2. V. Anna Lavická ze Sobotky - 81 let a Marie Kopecká ze Sobotky - 55 let. 7. V. František Hrdý z Markvartic - 79 let. 15. V. Ludmila Kolesová ze Sobotky - 94 let, Milada Bochová z Libošovic - 85 let a František Dědek ze Sobotky - 68 let. 16. V. Barbora Kulíčková ze Znojma - 73 let a Marie Dočtorová z Rovně - 42 let. 23. V. Jaroslav Sajbot z Rovně - 78 let. 25. V. Josef Černý z Libošovic - 85 let. 29. V. Ladislav Novotný z Podkostí - 71 let. 31. V. Oldřich Frydrych ze Stěelče - 65 let.

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. Řídí redakční rada: odp. redaktor Karol Bflek, Oldřich Beneš, František Hejn, Václav Hejn, Vlastimil Michál, MUDr. Milan Tomášek, Metěr Václav Novák. Adresa: ZŠ, Osvětová beseda, Sobotka. Tiskna: Severografia, n. p., Turnov. Vychází měsíčně, uzávěrka tohoto dvojčísla byla dne 12. června 1972. Cena dvojčísla 3 Kčs. Povoleno KNV Hradec Králové zn. RMS/6 ze dne 25. IV. 1967.

Dohlédací pošta Sobotka. Poštovně povoleno Ředitelstvím pošt a telekomunikací Pardubice pod číslem P/2—2383/72 ze dne 22. 5. 1972.